

Πρωτοπρεσβυτέρου
Χρίστου Χαχαμίδη
Διδάκτορας Θεολογίας

Ιστορικόν
της Ιεράς και σεβασμίας Μονής Ευαγγελισμού
Σκιάθου

Σκιάθος 2011

Ἱερό Μονή Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου.

Περιγραφή της μονής.

Σέ ἀπόσταση μίας περίπου ὥρας ἀπό τή χώρα τῆς Σκιάθου στήν τοποθεσία Ἀγαλλιανούς εἶναι κτισμένο τό μεγάλο μοναστήρι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, τό Μοναστήρι τῆς Εὐαγγελίστριας ἢ τῆς Βαγγελίστρας, ὅπως τό λένε οἱ Σκιαθίτες, τό μοναδικό ἐν ἐνεργείᾳ μοναστήρι τῆς Σκιάθου. Γιά τή θέση τῆς μονῆς γράφει σχετικά ὁ Παπαδιαμάντης: «κάτω ἀπό τήν ὑψηλόκρημον κορυφήν τῆς Καραφιλτζανάκας, παρακάτω ἀπό τήν μυστηριώδη βρύσιν τοῦ Κανάκη, εἰς τήν κορυφήν τοῦ ρεύματος τοῦ Λεχουνιοῦ πρὸς τήν θάλασσαν».¹

Τό μοναστήρι εἶναι χτισμένο σέ μία πραγματικά πανέμορφη τοποθεσία. «Προς τό βορειοδυτικόν τῆς χαράδρας ὑψοῦται ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ χειμάρρου μέγα καί πετρῶδες τριγωνικόν βουνόν φαλακρόν ἐν τῇ ὀξείᾳ κορυφῇ, ἀλλά σκιαζόμενον πρὸς τά κάτω ὑπό πυκνοῦ δάσους δρυῶν, ὧν αἱ ρίζαι καί οἱ κορμοί συγχέονται προς τους φαιούς βράχους του. κάτω δέ ο χειμάρρος διευθύνεται προς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου, διαρρέων παρακάτω ἀπό τα τείχη τῆς μονῆς ὀρμητικῶς μεταξύ τῶν παρασυρομένων βράχων παρά τούς χονδρούς κορμούς καρυῶν καί πλατάνων, αἵτινες μαγευτικὴν ὄψιν παρέχουσιν εἰς τό ἄγριον ρεῦμα. Πρὸς δέ τό νοτιοανατολικόν ἄνω τοῦ χειμάρρου ὑψοῦται πολὺ ταπεινότερος ἄλλος βραχώδης λόφος, εἰς τήν βορειοανατολικὴν πλευράν τοῦ ὁποίου λειανθεῖσαν, φαίνεται, ἐκτίσθη ἡ Μονή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ».²

Τό ἱερό καθίδρυμα, παρά τό ἐπιβλητικό του μεγέθους τοῦ, εἶναι ἔτσι χτισμένο σέ ὑψόμετρο περίπου διακόσιων μέτρων, στήν κορυφή τοῦ ρέματος τοῦ Λεχουνιοῦ, ὥστε νά μὴ διακρίνεται σχεδόν ἀπό πουθενά. Ἡ

¹Παπαδιαμάντης., *Το Χατζόπουλο*, 4, 419.

² Α. Μωραϊτίδης., *Νεράϊδες*, 1(1921)125.

έπιλογή της θέσεως αυτής δέν υπήρξε τυχαία. Τέτοιου είδους θέσεις επιζητούνται, διότι τὸ νερό, ἐκτός ἀπὸ τή χρησιμοποίηση του ὡς πόσιμου, ἦταν καί ἡ κινητήριος δύναμη τῶν ὑδρόμυλων τῆς μονῆς.

Ἡ κυρία εἴσοδος τῆς μονῆς βρίσκεται ἀνατολικά, ἀφοῦ ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους ἐπιτρέπει μόνο ἀπὸ ἐκεῖ τὴν ἐλεύθερη πρόσβαση.³ Ἡ θύρα τῆς μονῆς εἶναι ἐνδεδυμένη μὲ βαριές σιδερένιες ταινίες Ὁ πυλώνας τῆς εἶναι τοποθετημένος κάτω ἀπὸ ψηλὸ τετράγωνο πύργο μὲ πολεμίστρες πού καταλήγει σὲ σφαιρικό τροῦλλο ὁ ὁποῖος στεγάζει τὸ παρεκκλήσιο τοῦ ἁγίου Δημητρίου.⁴ Μέσα στὸν περίβολο τῆς μονῆς, πλὴν τοῦ καθολικοῦ, ὑπάρχουν ἄλλα δυὸ παρεκκλήσια τοῦ ἁγίου Δημητρίου καί τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς μονῆς ἀπλώνεται ὁ περίβολος στὸ κέντρο, τοῦ ὁποῖου εἶναι κτισμένο τὸ περικαλλές καθολικὸ⁵, ἐνῶ περικλείεται ἀπὸ τὶς τέσσερες πλευρὲς μὲ διώροφες καί τριώροφες πτέρυγες, πού στεγάζουν τὰ κελιά, τὴν τραπεζαρία, τὸ μαγειρεῖο, τοὺς φούρνους, τὴ βιβλιοθήκη, τὸ νοσοκομεῖο καί τὸ ἐλαιοτριβεῖο.

---

³ Ἀλεξίου Δ. Ἀλέξης, *Σκιάθος ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν μεταβυζαντινῶν μνημείων*, Θεσσαλονίκη, 1996, 129.

⁴ Φραγκούλας Ι. Ν., *Σκιαθίτικα*, τ. Α', *Ἱστορία τῆς Σκιάθου*, ἔκδ. Ἰωλκός, Ἀθήνα, 1978, 209.

⁵ Αξίζει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ξυλόγλυπτου περικαλοῦς τεμπλου τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς το ὁποῖο κοσμεῖται μὲ φορητὲς εἰκόνες τοῦ 17^{ου} καὶ 18^{ου} αἰῶνος. τῶν Ἀξιο μνείας εἶναι καὶ τὸ τμήμα τοῦ ἱεροῦ βήματος το μοναδικὸ ἱστορημένο τμήμα τοῦ καθολικοῦ ἔργο τῶν φημισμένων γαλατσιάνων ζωγράφων ἀπὸ τὴ Γαλάτιστα τῆς Χαλκιδικῆς. τὸ ἔργο εἶναι ἐνυπόγραφο ἀπὸ τοὺς Βενιαμὴν α', Μακάριο β', καὶ παπὰ Θαλάσσιο οἱ ὁποῖοι βρέθηκαν στο νησί ὡς πρόσφυγες ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀποτυχημένο ἐπαναστατικὸ κίνημα τῆς Χαλκιδικῆς το 1821. Βλ. καὶ Καλλιανός Κων., «Ἀγιορεῖτες πάροικοι στὴ Σκιάθο καί Σκόπελο κατὰ τὴν Ἐπανάσταση» *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, φ. 1/1/1986.

Το καθολικό της μονής

Στο κέντρο της αυλής της μονής, πανταχόθεν ελεύθερο από κτήρια και κατασκευές, είναι οικοδομημένο το καθολικό, ο Ιερός Ναός που είναι ρυθμού τρίκοχης βυζαντινής εκκλησίας σε σχήμα σταυρού με λιτή και νάρθηκα. Καλύπτεται από τρεις τρούλους που επικαλύπτουν γκρίζες σχιστόπλακες. Επειδή το έκτισαν αγιορείτες μοναχοί, κολλυβάδες, ήταν επόμενο να εφαρμόσουν τύπους και μορφές γνωστών παραστάσεων τους (αγιορείτικη αρχιτεκτονική). Κατά την εφαρμογή τους, όμως, στα νέα κτίρια φρόντισαν να τα αποδώσουν με μια ανάλαφρη χάρη που ξεφεύγει από την αυστηρή και βαριά επιβλητικότητα των προτύπων τους. Αποδίδονται όλα πιο απλά, πιο λιτά, πιο ελεύθερα χωρίς να απομακρύνονται από τις γνωστές φόρμες της μοναστηριακής αρχιτεκτονικής. Η πρόθεση τους αυτή φαίνεται στην προσπάθεια να αποδώσουν τους μεγάλους σχετικά όγκους με ελαφρές κατασκευές. Αυτό το επιτυγχάνουν με τη σωστή και μελετημένη δόμηση τόσο στο καθολικό όσο και στους άλλους χώρους της μονής. Έτσι βλέπουμε οι αγιορείτικες μορφές εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής να αποδίδονται με μορφολογικά στοιχεία που συναντώνται σε εκκλησίες και καθολικά της ηπειρωτικής Ελλάδας δημιουργώντας ένα άριστο σύνολο. Αν θέλαμε να το κατατάξουμε σε τύπο, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι μια συνεπτυγμένη μορφή του αγιορείτικου τύπου ή μονόκλιτη του αγιορείτικου τύπου⁶. Το τριμερές ιερό διαιρείται με δυο τόξα, τα οποία στηρίζονται αφ' ενός στο κίονα και τον πεσσό, αφ' ετέρου δε στον ανατολικό τοίχο. Το μεσαίο τμήμα καλύπτεται από ημικυλινδρική κάμαρα, η οποία είναι συνεχεία του μεσαίου τόξου του τριβήλου του τύμπανου του ανατολικού τόξου που στηρίζει τον τρούλο. Καταλήγει δε στον ανατολικό τοίχο με τετρατοσφαίριο, που βαίνει σε σφαιρικά

⁶ Αλεξίου Δ. Αλέξης., *Σκιάθος ή αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη, 1996, 159.

τρίγωνα (λοφία). Λίγο χαμηλότερα από τη βάση του τεταρτοσφαιρίου σχηματίζεται η αψίδα του ιερού. Είναι ημικυκλική εσωτερικά και τρίπλευρη εξωτερικά. Μέσα στην κόγχη είναι ενσωματωμένη η Αγία Τράπεζα η οποία φωτίζεται από μονόλοβο παράθυρο⁷.

Ο χώρος ο οποίος βρίσκεται δυτικά του κεντρικού τετράγωνου και ο χωρίζεται από αυτό με το τρίβηλο (θεωρητικά αποτελεί τη δυτική κεραία του σταυρού) λειτουργεί ως νάρθηκας.

Το ιερό χωρίζεται από τον κυρίως ναό με υψηλό ξυλόγλυπτο εικονοστάσιο. Αυτό διαρθρώνεται κατά τα γνωστά: Τη βάση, την ποδιά με τους ταμπλάδες, τους κεταμπέδες, τη ζώνη με τις δεσποτικές εικόνες, το δωδεκάορτο με την επίστεψη και το σταυρό με τα λυπηρά.

Ίδρυση και εξέλιξη τής μονής.

Ή ίδρυση τής μονής έχει άμεση σχέση με τήν έριδα τών Κολλυβάδων του Άγιου Όρους. Ώς γνωστό, τό έτος 1754 άρχισε στο Άγιο Όρος ό όρθόδοξος φωτισμός τών κολλυβάδων που κήρυτταν τήν έπιστροφή στην παράδοση τής έκκλησίας. Ή όλη διένεξη κράτησε πάνω από πενήντα χρόνια, μέ τό γνωστό αποτέλεσμα πολλοί μοναχοί νά αναγκαστούν νά έγκαταλείψουν τόν τόπο τής μετανοίας τους και νά αναζητήσουν νέο.⁸

Ή μονή άρχισε νά χτίζεται τό 1794 από μία μικρή ομάδα μοναχών του κινήματος τών ιεροπρεπών "Κολλυβάδων". Ή επικεφαλής τής ομάδας ήταν ό Ίερομόναχος Νήφων, κατά τόν κόσμο Νικόλαος "έκ τής γενεάς τών Νικολαράδων", ό όποιος γεννήθηκε τό 1736 στα Πατρικά της Χίου. Ό όσιος μόνασε στή Μονή Μέγιστης Λαύρας, στή Σκήτη του Παντοκράτορος και στην Καψάλα του Άγιου Όρους. Αρχικά μετέβη στην Χίο, τή Σάμο, τήν Πάτμο, τή Λειψώ και Ίκαρία, όπου τό 1775 ίδρυσε,

⁷ Ο.π., 160.

⁸ Περισσότερα βλ. και στο Χαχαμίδης Χρίστος, *Συμβολή στην Εκκλησιαστική και Πνευματική Ιστορία τών Βορείων Σποράδων (16ος-19ος αιώνας)*, (Ανέκδοτη Διδακτορική διατριβή), σ.264 κ.ε.

στή θέση Λευκάδα, τή Μονή τῆς Εὐαγγελιστρίας. Ἀνάμεσα στοὺς μοναχοὺς τῆς Εὐαγγελιστρίας Ἰκαρίας ἦταν καί ὁ Γρηγόριος Χατζησταμάτης, Σκιαθίτης στήν καταγωγή, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατρός Ἰωάννη κληρονόμησε τὴν μεγάλη περιουσία του στήν Σκιάθο. Ἐχοντας λοιπὸν αὐτὴ τὴ μεγάλη περιουσία, ὁ Γρηγόριος ἔπεισε τὸν ὄσιο Νήφωνα νὰ μεταβοῦν στήν δασοστεφὴ Σκιάθο καί νὰ οἰκοδομήσουν νέα μονή, ἐγκαταλείποντας τὴν Ἰκαρία "διὰ τὸ πάντῃ ἄγονον καί ἄκαρπον καί τὸ νοσῶδες τοῦ τόπου"⁹. Οὕτω κατὰ τὸ 1794 ἐκτίσθη ἐν Σκιάθῳ το περιβόητον κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, εἰς τῆς Ἀγαλλιανοῦς τὸ πλατανοφύτευτον ρεῦμα, ἐνθα ὑπῆρχε παλαιὸν τι μονύδριον πρό χρόνων ἐρημωμένον. Τῷ ὄντι τῇ ἑκτῇ Ἰουνίου 1794 ἡ κοινότης ὅλη, γέροντες καί προεστῶτες με τὴν γνώμην καί θέλησιν τῶν λοιπῶν οἰκοκυραίων καί ραγιάδων, ιερέων τε καὶ λαϊκῶν, καθὼς λέγει ἐγγραφὸν τι τῆς μονῆς, μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐδέχθησαν τὸν παπᾶ Νήφωνα καί τὸν συμπολίτην Γρηγόριον Χατζησταμάτην καί τοὺς ἄλλους μοναχοὺς, καί πολλά κτήματα γειτονικά ἀφιέρωσαν πρὸς αὐτούς¹⁰.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ συγκροτήματος τῆς Μονῆς ὀλοκληρώθηκε τὸ 1806 καί κατέστη τὸ κυριότερο ἔργο τῶν κολλυβάδων, τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἔριδος ὅσο καί τοὺς μετέπειτα χρόνους. Τὸ πνεῦμα τῶν κολλυβάδων ἐπηρέασε ἔντονα τὴ ζωὴ τῶν κατοίκων τῆς Σκιάθου, καθὼς καί τῶν ἐξαδέλφων Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη καί Ἀλέξανδρου Μωραϊτίδη. Ἡ Ἱερά Μονὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὅπως καί οἱ ἄλλες μονές τοῦ νησιωτικοῦ συμπλέγματος, ἔχουν ἰδιαιτέρη τοπικὴ σημασία. Περικλείουν μέσα τοὺς ἀναμνήσεις καί παραδόσεις τῆς ἐποχῆς τοὺς πού βοήθησαν καταλυτικὰ στὴ διαμόρφωση τῆς θρησκευτικότητος τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, ἀλλὰ, συνάμα, καί τῆς λογιόσυνης καί πνευματικότητος. Παρηγόρησαν τοὺς πονεμένους κατοίκους στὰ δύσκολα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ἐνῶ συνάμα δυνάμωσαν τοὺς

⁹ Μωραϊτίδης, *Μέ τοῦ Βορηᾶ τά κύματα*, σειρά Δ, '57

¹⁰ Μωραϊτίδης, *Μέ τοῦ Βορηᾶ Δ'*, .57.

δεσμούς τους με τὸ Ἅγιο Ὄρος, φέρνοντας τους κατοίκους πιὸ κοντὰ στὶς ἀρχαῖες παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας μας¹¹.

Ὁ ἱερομόναχος Νήφων, πρῶτος ἡγούμενος καὶ ἰδρυτὴς τῆς Μονῆς, γνήσιος ἐνσαρκωτὴς τοῦ πνεύματος τῶν κολλυβάδων, ἔδωσε στὸ ἱερὸ κοινόβιο τὸ πνεῦμα του καὶ ἔθεσε γερές βάσεις, πάνω στὶς ὁποῖες στηρίχτηκε, γιὰ νὰ ἐξελιχθεῖ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα πνευματικὰ κέντρα τῆς χώρας μας τὸ ΙΗ' αἰῶνα. Τὸ 1797 τὸ μοναστήρι εἶχε μόνο τὸ καθολικὸ καὶ λίγα κελιά, ἐνῶ μὲ ἐνέργειες τοῦ ἡγουμένου τὸ Σεπτέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους ἀπολύεται πατριαρχικὸ γράμμα, ὅπου ἔδιδε στὴ μονὴ τὴ σταυροπηγιακὴ ἀξία. Μόλις δώδεκα χρόνια μετὰ τὴν ἴδρυσή της, ἡ μονὴ εἶχε κίολας ἐξήντα πέντε κελιά, τριώροφες πτέρυγες, φρουριακὰ τεῖχη, καὶ πάνω ἀπὸ ἑβδομήντα μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι διακρίνονταν γιὰ τὴν ἀρετὴ, τὴ σεμνὴ πολιτεία καὶ τὴν παιδεία τους¹². Ὁ ὄσιος Νήφων ἐκοιμήθη στὶς 28 Δεκεμβρίου τοῦ 1809 σὲ ἡλικία 73 ἐτῶν, ἀφοῦ εὐτύχησε νὰ δεῖ τὸ μοναστήρι νὰ γίνεται Σταυροπήγιο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Δεύτερος ἡγούμενος διετέλεσε ὁ συνιδρυτὴς καὶ συνάμα δωρητὴς τῆς πατρικῆς του μεγάλης περιουσίας ὁ Σκιαθίτης Γρηγόριος Χατζησταμάτης (1809-1815)¹³.

Μέχρι τὸ 1833 τὸ μοναστήρι εἶχε 111 κτήματα, ἐλαιῶνες, ἀμπέλια καὶ χωράφια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 22 ἦταν περιουσία ἄλλοτε τῆς μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ Κάστρου, ἐνῶ στὴ συνέχεια προστέθηκαν καὶ ἄλλες δωρεές. Στὴ Σκιάθο εἶχε δυὸ μεγάλα μετόχια στὸν Πύργο, ἀλλὰ καὶ στὸ μεγάλο Τσουγκριά, ἀλλὰ καὶ ἓνα ὀλόκληρο νησάκι στὶς μικρὲς βόρειες Σποράδες, τὸ Πιπέρι, ὅπου ὑπάρχει τὸ ἐκκλησάκι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἄλλοτε σταυροπήγιο μοναστήρι¹⁴.

¹¹ Γ. Βερίτης, «Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δυὸ Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου», *Ἀκτίνες* (1943)103. καὶ Νικόλαος Μπουγάτσος, «Πνευματικαὶ ἐπιδράσεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους» *Ἑλληνικὴ Δημοσυργία*, 13(1954)569.

¹² Α. Μωραϊτίδης, ὁ.π., Δ', '63.

¹³ Φραγκούλας, *Σκιαθίτικα Α'* σ. 216.

¹⁴ Φραγκούλας, ὁ.π., 212. πρβλ καὶ ΓΑΚ. Μοναστηριακά φ.501.

Οι Κολλυβάδες και η Φιλοκαλική Αναγέννηση.

Ο μοναχισμός υπήρξε πάντοτε ο σθεναρός πρόμαχος της ὀρθοδόξου πίστεως και ὁ θεματοφύλακας τῶν ἱερῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας. Πολὺ συχνὰ ὅμως οἱ μοναχοὶ ἐδιώχθηκαν και βασανίστηκαν ἐξ αἰτίας τῶν ἀκλονήτων θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τους και τοῦ ἀγῶνα τους ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας. Μὲ αὐτὴ τὴ στάση ὁ μοναχισμὸς πολλὰς φορὲς διατηροῦσε ὄχι μόνον τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ και ἐνίσχυε τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ και τὸν βοηθοῦσε νὰ ἐπιζήσει, "νὰ διασώσει τὴν αὐτοσυνειδησία του και τὴν ἱερὴ ἀνάμνηση ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα περιούσιο λαὸ τοῦ Θεοῦ"¹⁵. Στὴν ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀναφέρονται πολλὰς προσπάθειες μοναχῶν γιὰ τὴν ἐμβάθυνση στὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀπὸ τίς ὁποῖες διακρίνονται δύο: ἡ διδασκαλία τοῦ Ἡσυχασμοῦ μὲ ὑπέρμαχο τὸν Ἅγ. Γρηγόριο Παλαμᾶ και ἡ προσπάθεια τῶν ἱεροπρεπῶν Κολλυβάδων γιὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς λειτουργικῆς και πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸ πνεῦμα τῆς ὑγιοῦς παραδόσεως¹⁶.

Τὸ κίνημα τῶν ἱεροπρεπῶν Κολλυβάδων κατατάραξε τὸν φιλήσυχο και εἰρηνικὸ Ἄθωνα κατὰ τὸ δεῦτερο μιστὸ τοῦ ΙΗ αἰῶνα. Τὸ Κίνημα ἐμφανίσθηκε ἀπὸ μία ἔριδα. Ἡ πρώτη ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἔριδα αὐτὴ δόθηκε ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς Σκήτης τῆς Ἁγίας Ἄννης, τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Οἱ μοναχοὶ αὐτοὶ ἄρχισαν τὸ 1750 νὰ κτίζουν τὸ καινούργιο Κυριακὸ, γιὰ τίς θρησκευτικὰς τους ἀνάγκες, ἀφοῦ αὐξήθηκε ἡ ἀδελφότητά τους. Τότε ἐμφανίσθηκαν πολλοὶ εὐεργέτες, πού ἔδωσαν χρήματα γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ ζητοῦσαν συγχρόνως ἀπὸ

¹⁵ Ἀρχ. Ἀμφιλοχίος Ράντοβιτς, *Ἡ Φιλοκαλικὴ Αναγέννησι τοῦ XVIII και XIX αἰ. και οἱ πνευματικοὶ καρποὶ τῆς*, ἔκδ. [Ἰδρύματος Γουλανδρη-Χόρν], Ἀθήνα, 1984, 11.

¹⁶ Μακρῆς, «Κολλυβάδες», *ΘΗΕ*, 7, 742.

τούς μοναχούς νά προσεύχονται γιά τούς κεκοιμημένους συγγενείς τους. Κάτ' αὐτόν τόν τρόπο μαζεύτηκαν πολλά ὀνόματα, ὥστε οἱ μοναχοί ἀναγκάσθηκαν νά τελοῦν πιό ἐκτενεῖς ἐπιμνημόσυνες ἀκολουθίες ἀπό τίς συνηθισμένες.

Κατά τό Τυπικό τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀρχικά μετά τόν ἑσπερινό της Παρασκευῆς καί τελικά τό πρωῖ τοῦ Σαββάτου μετά τήν Θ. Λειτουργία γίνεται ἡ εὐλογία τῶν κολλύβων ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων. Μέχρι τότε, σέ ὅλες τίς ἱερές Μονές καί Σκήτες τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἔφαλλαν τίς ἐπιμνημόσυνες αὐτές ἀκολουθίες στά παρεκκλήσια τῶν κοιμητηρίων κάθε Σαββάτο. Οἱ Ἁγιαννανίτες μοναχοί, ὅμως, λόγω τῶν πολλῶν ὀνομάτων τῶν κεκοιμημένων, κι ἐπειδὴ κάθε Σαββάτο γινόταν ἐπίσης ἡ καθιερωμένη ἀγορά στίς Καρυές, τό διοικητικό κέντρο τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπου αὐτοί πουλοῦσαν τὰ ἐργόχειρά τους, ἀπεφάσισαν νά μεταφέρουν τὰ μνημόσυνα ἀπό τό Σάββατο στήν Κυριακή. Ἡ μετάθεση αὐτῆ τοῦ χρόνου τέλεσης τῶν μνημοσύνων σκανδάλισε μερίδα Ἁγιορειτῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι δέν ἀνέχονταν αὐτή τήν καινοτομία¹⁷. Οἱ μοναχοί

¹⁷ Χ. Τζώγας, *Ἡ περί μνημοσύνων Ἑρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατά τόν ΙΗ' αἰῶνα*, [διδασκαρική διατριβή] Θεσσαλονίκη, 1969, 66. Περισσότερα γιά τήν Κολλυβαδική ἔριδα βλέπε. Π. Χρήστου, *Τό Ἅγιον Ὁρος*, Ἀθήναι, 1987, 245-253. Κ. Παπουλίδης, *Τό κίνημα τῶν Κολλυβάδων*, Ἐν Ἀθήναις 1971. Τοῦ ἴδιου, «Nicodeme L' Hagiorite (1749-1809)», *Θεολογία*, 37(1966), 294-314, 390-415, 576-590, 38(1967), 95-118, 301-313. Χάρ. Σωτηρόπουλος, *Κολλυβάδες-ἈντιΚολλυβάδες (Ἐξ ἐπιστολαί νῦν τό πρῶτον ἐκδιδόμεναι)*. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ τιμητικοῦ τόμου εἰς τόν καθηγητήν Γεράσιμον Κοσιδάρη. «Ἀντίδωρον πνευματικόν» Ἀθήναι 1981. π. Γ. Μεταλληνός, «Ἀθανάσιος Πάριος (1721-1813)», *ΕΕΘΣΑ*, 30(1995), 293-349, ὅπου καί πλούσια βιβλιογραφία. Β. Κοντοβάς, «Ἡ περί μνημοσύνων ἔρις καί ἡ διδασκαλία περὶ μέλλοντος τῆς ψυχῆς μετά θάνατον», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς*, 71(1988) 538-617. Θεοδώρητος ἱερομόναχος, *Ἀθανασίου Πάριου, Δήλωσις τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει παραχῶν ἀληθείας*, (Ἱστορία καί θεολογία τοῦ Κολλυβαδικοῦ κινήματος βάσει ἀνεκδότων χειρογράφων), Ἀθήναι, 1988. Θεόκλητος Διονυσιάτης, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης*, Ἀθήναι 1959. Ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιος Ράντοβιτς, *Ἡ Φιλοκαλική Ἀναγέννηση τοῦ XVII καί XIX αἰ. καί οἱ πνευματικοὶ καρποὶ τῆς*, Ἀθήναι, 1984. Ν. Ἀρκᾶς, *Ἀθανάσιος ὁ Πάριος*, Ἀθήναι, 1960. Γ. Βερίτης, «Τό ἀναμορφωτικό κίνημα τῶν Κολλυβάδων καί οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου», *Ἀκτίνες*, 6(1943)99-110. Μακρῆς, «Κολλυβάδες», *ΘΗΕ*, τ. 7, 742-745. Γ. Ευθυμίου, Στέφ. Κομμητᾶς «Κολλυβάδες, βιβλιογραφικά», *ΕΕΘΣΠΑ*, 26(1984), 701-703. Γ. Σουλιώτης, *Τά Κόλλυβα*, Ἀθήνα, 1986. Μπεκατώρος, «Κόλλυβα», *ΘΗΕ*, τ. 7, 740-741. Γ. Μεταλληνός, «Ἡ δυναμική τοῦ Διαφωτισμοῦ στή δράση τῶν Κολλυβάδων», *Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας*, 19(1995),13-14. Ἀθανάσιος Δ Χρυσοβέργης, *Οἱ θεολογικές κατευθύνσεις τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου Γ (1713-1791) καί τὰ βασικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς του*, Μέ βάση τήν ἐπιστολογραφία του, Λάρισα 2000. Πρώτ. Θ. Ζήσης, *Κολλυβαδικᾶ. Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης, Ἅγιος Ἀθανάσιος Πάριος*, [Φίλη Ὁρθοδοξία 9] Θεσσαλονίκη 2004.

διχάστηκαν σέ δυό παρατάξεις. Στήν πρώτη ἀνήκαν οἱ ὑποτιμητικῶς χαρακτηρισθέντες ὡς Κολλυβάδες, Κολυβιστές ἢ Σαββατιανοί, ὀνόματα πού τούς δόθηκαν ἀπό τούς ἀντιπάλους τους, προφανῶς γιά νά ὑποβαθίσουν τό κίνημά τους. Πρωταγωνιστές τῆς παράταξης ἦταν ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης¹⁸, ὁ Ἀθανάσιος Πάριος¹⁹, ὁ Νικόδημος Ἄγιορείτης²⁰ καί ὁ Μακάριος Νοταρᾶς²¹. Μεταξὺ τῶν γνωστῶν ἐπίσης πατέρων τοῦ κολλυβαδικοῦ κινήματος συγκαταλέγονται ἐπίσης ὁ ὀσίας μνήμης καθηγούμενος τῆς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου ἱερομόναχος Νήφων ὁ Κοινοβιάρχης ὁ Χίος, ὁ Γέρων Ἱερόθεος καθηγούμενος τῆς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ Ὑδρας, ὁ Ἰάκωβος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ Ἀγάπιος ὁ Κύπριος, ὁ Παΐσιος ὁ Καλλιγράφος ὁ Χριστόφορος Προδρομίτης²² ὁ Παρθένιος ὁ Ζωγράφος κ.ἄ.

¹⁸ Γ. Γιαννόπουλος, *Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης*, 16-28. Ἱεροδ. Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, *Περί τῆς συχνῆς Μεταλήψεως*, ἔκδ. Τήνος, Αθήναι 1992, Εἰσαγωγή-κείμενο (ἀνέκδοτο) σχόλια. Θεοδωρήτου ἱερομονάχου Ἀγιορείτου, 14-15, ὅπου καί παραπομπές στή σχετική βιβλιογραφία. Β. Κοντοβάς, *Ἡ περί μνημοσύνων*, 555-559. *Βίος καί πολιτεία Ἱερόθεου καί Μακαρίου Γέροντος*, Εἰσαγωγή, παρουσίασις, σχόλια: ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱεράς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης, εἰς Νεζερά Πατρῶν,[ΑΕ 2] ἔκδ. ΤΗΝΟΣ, Αθήναι 1994.

¹⁹ Τζώγας, *Ἡ περί μνημοσύνων*, 19-42. π. Γεώργιος Μεταλληνός, «Ἀθανάσιος Πάριος (1721-1813) Ἐργογραφία-Ἰδεολογία-Βιβλιογραφικά», *ΕΕΘΣΠΑ*, 30(1995), 293-349 ὅπου καί πλούσια βιβλιογραφία. Β. Οἰκονομίδης, «Ἀθανάσιος Πάριος (1721-1813)», *ΕΕΚΜ*, 1(1961), 347-422, 365-414, 2(1962), 892. Β. Κοντοβάς, *ὁ.π.*, 52-55.

²⁰ Τζώγας, *ὁ.π.*, 46-51. Κ. Παπουλίδης, «Περίπτωσης πνευματικῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἁγ. Ὅρους εἰς τόν Βαλκανικόν χῶρον κατά τόν ΙΗ' αἰῶνα», *Μ.* 9(1969) 278-293 ὅπου καί βιβλιογραφία. Τοῦ ἴδιου, *Nicodeme*, Τοῦ ἴδιου, *Τό κίνημα*, 35-37. Κοντοβάς, *Ἡ περί μνημοσύνων*, 566-574.

²¹ Τζώγας, *ὁ.π.*, 42-46. Κ. Παπουλίδης, *Μακάριος Νοταρᾶς (1731-1805)*, *Μητροπολίτης πρώην Κορινθίας*, Αθήναι 1971, ὅπου καί βιβλιογραφία. Ι. Ἐρμωνίκος, «Μακάριος Νοταρᾶς», *Ἀκτῖνες*, 11(1948)428-431, 470-473. Β. Σκουτέρης, *Μακάριος Νοταρᾶς καί τό ἀναμορφωτικόν ἔργον του*, Αθήναι, 1957. Β. Κοντοβάς, *ὁ.π.*, 559-566.

²² Γιά τό Χριστόφορο Προδρομίτη βλ. τά σχετικά Καισαρίου Δαπόντε, «Ἱστορικός κατάλογος ἀνδρῶν ἐπισήμων (1700-1784). Κ. Σάθας *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*. 3 (1872),133. Σέργιου Μακραιίου, «Ὑπομνήματα ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (1750-1800)», *Σάθας, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη* 3 277. Γ. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικόν Θέατρον*, [ΕΜΣ, Ἐπιστημονικάί πραγματεῖαι- Σειρά Φιλολογική καί Θεολογική,11] Αθήναι 1972(φώτ. ἀνατ.) 553-554. καί Σ. Πασχαλίδης, *Τό Ὑμνασιολογικό ἔργον τῶν Κολλυβάδων, συμβολή στήν μελέτη τῆς ἀγιολογικῆς γραμματείας κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας*, ἔκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2007, 239-256.

Στή δεύτερη ομάδα που χαρακτηρίστηκαν ως Αντικολλυβάδες πρωταγωνιστούσαν ο Θεοδώρητος ο ἐξ Ἰωαννίνων²³, ο Βησσαρίων ο ἐκ Ραψάνης²⁴ κ.α.

Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων ἀγωνίστηκε σθεναρά γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν ὀρθόδοξων πιστῶν στὴ σεβάσμια ἀρχαία παράδοση καὶ τοὺς ἀκατάλυτους λειτουργικούς θεσμούς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὰ βιώθηκαν καὶ ἐκφράστηκαν ἀπὸ τὴν πατερικὴ παράδοση τῆς ὁποίας ἦταν βαθεὶς γνώστες καὶ μελετητές καὶ ὄχι ἐπιφανειακοὶ ἐρασιτέχνες²⁵. Οἱ πνευματικοὶ αὐτοὶ ἀνακαινιστὲς τοῦ Γένους²⁶ δὲν ἀσχολήθηκαν μόνο μὲ τὴν τήρηση τῆς ἀκριβοῦς λειτουργικῆς τάξεως καὶ παραδόσεως²⁷, ἀλλὰ καινοτόμησαν μὲ τὴν ἐπιστροφή στὴν ἀπαραχάρακτη παράδοση τῆς ὀρθόδοξης καθολικῆς Ἐκκλησίας, μὲ μόνο σκοπὸ τὴν πνευματικὴ ἀνοδο τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν προφύλαξή του ἀπὸ τοὺς δυτικότερους νεωτερισμούς, μὲσω τῶν ὁποίων οἱ ἐκ τῆς Ἑσπερίας πεπαιδευμένοι ἤθελαν νὰ ἐξαλείψουν τὸ σκότος τῆς ἀμάθειας ποὺ εἶχε καλύψει τὴ πατρίδα μας μετὰ τὴν Ἄλωση²⁸.

Ἀγωνία τους πνευματικὴ δὲν ὑπῆρξε κάποια ἐπιφανειακὴ νεωτεριστικὴ μεταρρύθμιση²⁹, ἀλλὰ οἱ πηγάζουσες ἀπὸ τὴν παράδοση ἀλλαγές ποὺ θὰ συντελοῦσαν στὴν ἀνατροπὴ τῶν τυποποιήσεων καὶ στὴν ἐπιστροφή στὸ γνήσιο πατερικὸ καὶ πρωτοχριστιανικὸ πνεῦμα.

²³ Τζώγας, *Ἡ περί μνημοσύνων*, 52-60. Β. Κοντοβᾶς, *Ἡ περί μνημοσύνων*, 576-578. Παπουλίδης, *Τὸ κίνημα*, 40-41.

²⁴ Τζώγας, ὁ.π., 60-62. Δ. Βαλαῆς, *Ἡ στάση τοῦ λόγιου μοναχοῦ Βησσαρίωνα στίς ἐριδες τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγ. Ὁρους κατὰ τὸν ΙΗ' αἶ.* [Ἀνάτυπο], *Κληρονομία*, 27(1995), τ. 1. καὶ 2. Θεσσαλονίκη, 1996, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Θ. Γιάγκου Χριστοφόρου Προδρομίτου *Κανονικόν*, Θεσσαλονίκη, ἐκδ. Μυγδονία, 2005. Παπουλίδης, *Τὸ κίνημα*, 42.

²⁵ Νικόδημος Σκρέττας, *Ἡ περί Θείας Εὐχαριστίας καὶ τῶν προνομίων τῆς Κυριακῆς διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων*, [διδακτορικὴ διατριβή] Θεσσαλονίκη, 2004, 28.

²⁶ Νικόλαος Ἀρκᾶς (Ἀρχιμ.), *Ὁ μέγας δάσκαλος τοῦ Γένους Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (1722-1813)*, Ἀθήναι 1960, 100.

²⁷ Βλ. Αθην. Καραμπέτσος, *Ἀθανάσιος ὁ Πάριος* [Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐκδόσεις Ἐθνικῆς Ἑκατονπεντηκοταετηρίδος, 15], Ἐν Ἀθήναις 1974, 58.

²⁸ Παπουλίδης, *Τὸ κίνημα*, 23.

²⁹ Ἀρκᾶς, *Ὁ μέγας δάσκαλος τοῦ Γένους Ἀθανάσιος ὁ Πάριος*, 27.

Άλλά και στήν ἐνεπίγνωστη συμμετοχή στό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας κατά τήν ἀρχαία πράξη τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκριναν ὅτι ἡ ἐποχή τους εἶχε ἀνάγκη νά ἐπιστρέψει στους ἀγίους πατέρες καί ὄχι στά νεότερα εὐρωπαϊκά φιλοσοφικά ρεύματα. *Πρότυπό τους ὑπῆρξε ὁ ἅγιος, ὁ Θεούμενος ἄνθρωπος. Ἀντιτάσσοντας στόν Εὐρωπαϊκό Διαφωτισμό καί τό κοσμικό πνεῦμα του, τούς Θεούμενους, τούς ἀγίους, καί τή σοφία τοῦ κόσμου, τή Θεία σοφία καί τήν ἀγιοπνευματική ἐμπειρία*³⁰.

Μετά τήν ἐξέλιξη τῆς ἐριδας τῶν κολλύβων, οἱ περισσότεροι ἀπό τούς Κολλυβάδες τοῦ Ἄθωνα ἀναγκάστηκαν νά ἀφήσουν τίς ἀγαπημένες τους σκήτες, ὅπου εἶχαν περάσει ὀλόκληρη ζωή πνευματικῶν ἀγῶνων καί νά διασκορπιστοῦν σέ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας, ἰδιαίτερος στά νησιά τοῦ Αἰγαίου, ἰδρύοντας μοναστήρια, πού ἔγιναν οἱ ἐστίες τῆς διαδόσεως τῶν ιδεῶν τοῦ ἀφυπνιστικοῦ αὐτοῦ κινήματος.

Ὁ διωγμός αὐτός εἶχε καί «*εὐχάριστες συνέπειες*», γιατί τό ἀναμορφωτικό τους κήρυγμα διαδόθηκε καί στό λαό. Σέ πολλές πόλεις τῆς ἠπειρωτικῆς καί νησιωτικῆς Ἑλλάδας χτίστηκαν μοναστήρια καί ἀναζωπυρώθηκε ἡ θρησκευτικότητα τῶν πιστῶν. Ἡ ἔκθεση τῶν ιδεῶν τους, ἡ μόρφωση, ἀλλά καί ὀλόκληρος ὁ πρότυπος καί ἀσκητικός βίος τους προκάλεσαν σεβασμό στό λαό καί πολλοί τούς ἀκολούθησαν.

Τό νησιώτικο σύμπλεγμα πού ἀποτελεῖ τήν ἐπαρχία τῶν Βορείων Σποράδων ἀλλά καί τῶν ὑπόλοιπων νησιῶν τοῦ Αἰγαίου εὐεργετήθηκε καί ἀναζωογονήθηκε πνευματικά ἀπό τήν παρουσία τῶν ἱεροπρεπῶν Κολλυβάδων Πατέρων. Τό Κολλυβάδικο πνεῦμα διατηρήθηκε στίς Σποράδες ἀπό πλῆθος μοναχῶν καί λαϊκῶν, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ δύναμη τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος μέσα ἀπό ἀντίξοες συνθήκες δέν παύει νά διαμορφώνει στή ζῶσα πραγματικότητα τούς ὑπογραμμούς τῆς ἀγιότητας.

³⁰ Γ. Μεταλληνός, *Τουρκοκρατία*, 163. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ δυναμική του Διαφωτισμοῦ*, 14.

Οί Κολλυβάδες τής Σκιάθου και τών σποράδων.

Κύριος σταθμός καί φάρος πραγματικός υπήρξε ή μονή του Ευαγγελισμού στή Σκιάθο. Ο Άθωνας, τό Άγιονόρος, τό περιβόλι τής Παναγίας ηύρε στό νησί αυτό τήν "άγαθήν γήν", ὅπως λέγει ὁ Ευαγγελικός λόγος³¹, γιά νά φυτεύσει ἐκεί φύτευμα ἀληθείας, τή γνήσια Ὁρθόδοξη λειτουργική πνευματικότητα καί ζωή, η ὁποία διακρατεῖται στό ὄρος ὡς ἄλλη "ἔμψυχος Κιβωτός" τοῦ Γένους καί τής πίστεώς μας³². Μία ἰσχυρή παραφυάδα τών Κολλυβάδων μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ὅσιο Νήφωνα κατέληξε στή Σκιάθο, ὅπου ἴδρυσε τό 1794 τό μοναστήρι τοῦ Ευαγγελισμού. Καί ἦταν τότε πού στήθηκαν οἱ βάσεις τής Σκιαθίτικης πνευματικότητας, ἀλλά καί ὅλων τών Σποράδων. Στοιχεῖα ὀρθόδοξης πνευματικότητας πού εἶχαν παγιωθεῖ καί διαμορφωθεῖ ἀπό τίς θεοφιλεῖς ἐπιδράσεις τοῦ Άθωνος καί ἀπό τήν ἀρχαία λειτουργική παράδοση. Πνευματικές ἀντιστάσεις μέ ἄλλα λόγια πού δέν ἦταν ἀποτέλεσμα σωβινισμού ἢ μισαλλοδοξίας, ἀλλά βίωμα σεβασμοῦ καί ἀγάπης, αὐτοθυσίας καί προσφορᾶς.

Ὁ ὅσιος Νήφων ὁ Κοινοβιάρχης υπήρξε τό πρότυπό τοῦ πνευματικοῦ πατρός ἀφωσιωμένου πλήρως στή σωτηρία τών ψυχών. Στά ἁγιασμένα ἴχνη του βάδισε τά ἐπόμενα χρόνια μία πλειάδα σπουδαίων πνευματικῶν ἀνδρῶν ὁμοῖδεατῶν καί ὁμοφρόνων τών Κολλυβάδων.

Τήν ἀγιοπνευματική παράδοση τοῦ Γέροντος Νήφωνος συνέχισε τό κατά πνεῦμα τέκνο καί διάδοχός του στήν ἡγουμενία, ὁ ἱερομόναχος **Γρηγόριος Χατζησταμάτης**. Ὁ Γρηγόριος ἦταν γόνος ἱερατικῆς οἰκογένειας καί κατά σάρκα γιός ἐνός ἀπό τοὺς πλουσιότερους νησιώτες

³¹ πρβλ. Λκ. 8,8.

³² Βεβαίως ἡ πρώτη ἐπαφή τής νήσου μέ τόν Ἱερό Άθωνα ἦταν μέ τήν ἴδρυση τοῦ Μετοχίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τής Ἱερᾶς μονῆς Διονυσίου τοῦ ἁγίου Ὁρους.

τών Βορείων Σποράδων. Ὑπῆρξε "πρᾶος καί ἡσύχιος μοναχός", ἀλλά καί πολύ φημισμένος πνευματικός, ὥστε νά ὑπερβεῖ ἡ φήμη του τά στενά ὅρια τῆς Σκιάθου. Ὁ Μωραϊτίδης ἀναφέρει ὅτι ἦταν καί ὑμνογράφος. Πάντως ἦταν σπουδασμένος στή Σχολή τῆς Πάτμου, ὅπου καί γνώρισε τόν Γέροντα Νήφωνα.

Μεγάλη ἦταν ἡ προσφορά καί ἡ ἀκτινοβολία τοῦ τρίτου ἡγουμένου, τοῦ ἱερομ. **Φλαβιανοῦ Ρίζου** ἀπό τήν Ἄρτα, ἀνθρώπου δραστήριου καί μέ πολλές γνωριμίες μέ ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς ἐποχῆς.

Ὁ **Ἀλύπιος Δημητριάδης**, ἄν καί γόνος ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τῆς Σκιάθου, ὑπῆρξε ἀσκητικός καί ἰκανός. Οἱ ἱερομόναχοι **Βικέντιος** καί **Κασσιανός**, ἡγούμενοι τῆς μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου. Ὁ Βικέντιος ἀνήκει στούς λόγιους μοναχοὺς τῆς Ι. Μ. τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου ὁ ἴδιος κατέστη ἡγούμενος, γιά μικρό διάστημα, τό ἔτος 1821, μετὰ τήν ἀναχώρηση τοῦ ἡγούμενου Φλαβιανοῦ.³³ Νωρίτερα ἦταν ἡγούμενος στήν Ἱερά Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς Πόρου.³⁴ Μετὰ τήν παραμονή του στή Σκιάθο, ἔφυγε γιά τήν Κέα, ὅπου ἡγουμένευσε στό μοναστήρι τῆς Ἀγίας Μαρίας.³⁵

Ἕνας ἀκόμη ἀπό τοὺς πολλοὺς ὑποτακτικούς τοῦ Ὁσίου Νήφωνος ἦταν καί ὁ ἱεροδιάκονος Κασσιανός ἀπό τή Σάμο, ἡγούμενος τῆς μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου κατά τό ἔτος 1830. Πρόκειται γιά λόγιο καί ἐνάρετο μοναχό, ἕναν ἀπό τοὺς πρώτους συνοδοὺς τοῦ Νήφωνος.³⁶

Ὅμως στή Μονή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐζῆσαν καί κάποιοι ἀγιορεῖτες πατέρες, φιλοξενούμενοι τῶν Κοινοβιατῶν, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἦταν ὁμοϊδεάτες καί ὁμόφρονες τῶν Κολλυβάδων.

³³ Φραγκούλας, *Σκιαθίτικα Α'*, 245.

³⁴ Καλλιανός Κ., «Ἡ ἐκλογή τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Σκιάθου Φλαβιανοῦ Ρίζου τό ἔτος 1816», *Σκιάθος* 45 (1987), 2. Φραγκούλας, «Ὁ Ἱερομόναχος Φλαβιανός ἡγούμενος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Σκιάθου», *Σκιαθίτικα Β'*, 53.

³⁵ Φραγκούλας, *Σκιαθίτικα Β'*, 61.

³⁶ Κανέλλος Κωνσταντῖνος, *Ὁσιος Νήφων ὁ Χῖος ὁ ἡγιασμένος τῶν Κολλυβάδων*, σ. 79, Ἰθάκη 2010.

Ένας απ' αυτούς ήταν ο πολύς ιερομόναχος **Ευθύμιος Σταυρουδάς**, Γέροντας του έρειπωμένου σήμερα Καρακαλλινού κελλίου των Εισοδίων της Θεοτόκου, που υπήρξε, σύμφωνα με τελευταίες έρευνες, ο παραδελφός και ο βιογράφος του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου και ένας από τους άγνωστους Κολλυβάδες. Ο Ευθύμιος διακρίθηκε ως πνευματικός του νησιού της Σκιάθου. Μαζί με τον Ευθύμιο στη μονή φιλοξενούνται ο άλλος παραδελφός του Αγίου Νικοδήμου, ο **Νεόφυτος ο Σκουρτος**, οι ιερομόναχοι **Ίωάσαφ ο Πάριος** και **Ίωάσαφ ο Χίος**, από τη Σκήτη του Αγίου Δημητρίου, και αυτοί άγνωστοι Κολλυβάδες.

Δέ θα μπορούσαμε να μή μνημονεύσουμε τη μορφή, που χαρακτηρίστηκε *ως ο τελευταίος των Κολλυβάδων, του γέροντα Διονυσίου Δημητριάδη*.

Συνεχιστής άξιος και παρήγορη παρουσία στο Σκιαθίτικο λαό του τέλους του 19ου αι, αλλά και άδιαμφισβήτητος απόγονος των σεμνοπρεπών Κολλυβάδων υπήρξε ο και ο ύποτακτικός του Γέροντα Διονυσίου, **παπα-Ίερεμίας**.

Παράλληλες ώρες πνευματικής ανατάσεως έζησε η Όρθόδοξη Σκιάθος και στη Μονή του Ευαγγελισμού, κατά την ολιγόχρονη ήγουμενεία του σεβασμίου και μεγάλου πνευματικού, του Γέροντος **Σωφρονίου Κεχαγιόγλου**. Πρώην Λαυριώτου, έρημίτου, άποφοίτου της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης και φίλου του Αγίου Νεκταρίου.

Έκτός όμως από τη Σκιάθο και στα άλλα νησιά των Βορείων Σποράδων, έζησαν Κολλυβαδικές μορφές που με την παρουσία τους αγίασαν και ενίσχυσαν πνευματικά τον τόπο. Μεταξύ αυτών ο πρόδρομος των Κολλυβάδων **όσιος Ίερόθεος ο Ίβηρίτης** αλλά και ο **Γέρων Ίερόθεος Γεωργίου** πολίος πνευματικός που έζησε για κάποιο διάστημα στα Γιούρα και στη νησίδα του Άλατά στο Τρίκερι. Τέλος στο έρημονήσι Πιπέρι των Βορείων Σποράδων και στο εκεί μοναστηράκι της Ζωοδόχου Πηγής που είναι μετόχι της μονής ευαγγελισμού Σκιάθου

μόνασε για τρία χρόνια και **ο ιερομόναχος Διονύσιος ο εκ Ζαγοράς**, αγιότατος πνευματικός και έξαιρετος καλλιγράφος.

Ἡ Φιλανθρωπική καὶ Ἐθνική προσφορά τῆς Ἱερᾶς μονῆς.

Πολύ μεγάλες εἶναι οἱ ὑπηρεσίες πού προσέφερε ἡ μονή στήν περίοδο τῆς ἀκμῆς της. Ἡ ἱστορία της ταυτίζεται μέ αὐτή τοῦ νησιοῦ μέσα ἀπό λαμπρές σελίδες πνευματικῆς προσφορᾶς, παιδείας, ἀλλά καί ὑλικῆς. Στό ἱερό αὐτό ἐνδιαίτημα κατέφυγαν πολλές φορές τό κοινό του Κάστρου μέ τίς ἄπορες οἰκογένειές τους. Ἐκεῖ ξεκουράστηκαν καί φιλοξενήθηκαν μυστικά, κυρίως, τά προεπαναστατικά χρονιά οἱ Ἄρματολοι καί οἱ κλέφτες τοῦ Γιάννη Σταθά καί τοῦ Νικοτσάρα. Σ' αὐτήν ὀρκίστηκαν οἱ καταδρομεῖς καί οἱ ὀπλαρχηγοί τό 1807 μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὁ Παπαθύμιος Βλαχάβας, ὁ Γιάννης Σταθάς, ὁ Νικοτσάρας, ὁ Σκιαθίτης διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἐπιφάνιος-Στέφανος Δημητριάδης ἀλλά καί ἄλλοι πολλοί. Ἀλλά ἐκεῖ εὐλογήθηκε καί ἡ πρώτη Ἑλληνική σημαία ἀπό τά χέρια τοῦ ἡγουμένου Νήφωνος³⁷. Ἡ Μονή Εὐαγγελιστρίας βοήθησε συστηματικά ἠθικά καί ὑλικά, τόσο τά προεπαναστατικά κινήματα, ὅσο καί τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀλλά καί περιέθαλψε τοὺς πρόσφυγες πού κατέφευγαν στή Σκιάθο ἀπό τό Πήλιο τῆ Χαλκιδική τόν Ὀλυμπο καί τήν Εὐβοία.

Ὁ ἀκαδημαϊκός Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης καί μετέπειτα μοναχός Ἀνδρόνικος, ἀδελφός της μονῆς, γράφει γιά τή μεγάλη προσφορά της στό γένος: *«Ἐάν κατά τοὺς χρόνους ἐκείνους διέπρεψαν πλείστοι Ἕλληνες εἰς ἄλλα μέρη τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος, λαβόντες ἐπίσημα βραβεῖα τῆς φιοπατρίας των, μέ τό νά δαπανήσουν τας στέρνας τοῦ Χρυσίου των διά τήν ἐλευθεροπατρίαν τῆς Ἑλλάδος, ἕνα ἐκ τῶν πρώτων βραβείων ἀνήκει εἰς τήν μονήν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, προηγηθεῖσαν εἰς τας*

³⁷ Φραγκούλας, «Ἡ πρώτη Ἑλληνική σημαία καί ἡ Σκιάθος», *Σκιαθίτικα Δ*, '35.

ιεράς θυσίας, πρίν ἔτι ἀναλάμψει ἡ πυρκαϊά τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως».³⁸

Στό πλούσιο ἀρχεῖο τῆς μονῆς διασώζονται πολλά ἔγγραφα πού πιστοποιοῦν τήν προσφορά τῆς στόν ἐθνικό ὑπέρ τῆς πατρίδος ἀγώνα: «Διά χρείαν τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου δόθηκαν ἀπό τό μοναστήρι φιλοὶ παράδες καί διάφορα ἀσήμια καί ὅτι τήν ἀναγκαίαν ζωοτροφίαν τῶν πατέρων καί ὅλην τήν ἐσοδείαν τοῦ μοναστηρίου προθύμως καί ἀλύπως ἡ μονή ἐδαπάνησε», γιά τοὺς Ὀλύμπιους ἀγωνιστές καί τίς οἰκογένειές τους.

Σέ ἄλλη ἐπιστολή τῆς δημογεροντίας Σκιάθου πρὸς τήν ἐλληνική πολιτεία, τό 1833, οἱ δημογέροντες ἀναφέρουν ὡς ἐξῆς τήν προσφορά τῆς μονῆς³⁹. Ἀλλά ἡ Ἱερά Μονή ὑπέφερε πολλά δεινά καί ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν Τουρκαλβανῶν καί τῶν πειρατῶν. Ὁ ἡγούμενος Γρηγόριος σέ ἐπίστολή τῆς 26ης τοῦ 1815 γράφει χαρακτηριστικά: «Πυνθάνει πῶς ἔχει τό καθ' ἡμᾶς ἀπό μέρους τῶν πειρατῶν, ἀλλά πῶς ἀποκρινοῦμαι; πῶς ἀδακρυτί διεξέλθω; πῶς ἀξίως διηγῆσομαι; Ἐν τούτοις καί τοσοῦτοις δεινοῖς ἴσως ποτέ ἐξαρκέσει κάλαμος Εὐριπίδειος καί γλώσσα Αἰσχύλειος τῶν τραγικοτάτων ποιητῶν. Αἱ καθ' ἡμᾶς τραγωδίαὶ ὑπερέβησαν καί τὰς πῶποτε μνημονευομένας. ἀλλ' ἵνα μή παρήκοος φανῶ αὐτῇ ἐπιμόνως τοῦτ' αὐτό ἐπιζητούση, ἰχνογραφίαν τινά αὐτοσχέδιον καταγράψω ἔνθεν ἀρξάμενος τριετίαν ἤδη πάσχομεν πολυειδῶς καί πολυτρόπως ὑπηρετοῦντες ἀρτοποιοῦντες,

³⁸ Μωραϊτίδης, *Μέ τοῦ Βορηᾶ*, 59.

³⁹ «Τό ἐπί τῆς νήσου ταύτης κείμενον ἱερόν κοινοβιακόν μοναστήριον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, μ' ὄλον ὅτι εἶναι εἰσέτι ἀτελείωτον κατὰ τήν οἰκοδομήν καί χρείαν ἔχει πολλῶν ἐξόδων πρὸς ἀποπεράτωσίν του, μ' ὅλα ταῦτα ἐστάθη πάντοτε τό παραμύθιον τῶν ὀρφανῶν, καί πτωχῶν καί ἀπόρων καθὼς καί οἱ προλαβόντος εἰς τοῦτο ἡγουμενεύσαντες καί ὁ νῦν ἡγουμενεύων ἐναρέτως καί χριστομιμήτως διάγοντες ἐστάθησαν καί εἶναι σεβάσμιοι πατέρες, ὑπογραμμός καί τύπος Χριστοῦ ποιμένος καί φίλοι τοῦ κοινῆ καλοῦ. Διά ταῦτα πάντα τοιοῦτοι πάντοτε μαρτυροῦμενοι ἔλαβον καί εἶχον περιθάψεις καί προνόμια τῶν κατὰ καιρούς κυβερνήσεων παραχωρούντων καί χαριζόντων εἰς τοῦτο τό ἱερόν κοινωφελές κατάστημα τήν κατ' ἔτος ἐθνικήν ἀποδεκάτωσιν. Τοιοτοτρόπως καί ἤδη διάγοντες ἀπολαμβάνουσι τό σέβας καί τήν εὐγνωμοσύνην ὄλων τῶν κατοίκων τῆς νήσου μας, ἐφ' ᾧ δίδεται καί τό παρόν ἐπίσημον ἐνδεικτικόν εἰς χεῖρας τοῦ καθηγουμένου κυρίου Φλαβιανοῦ μεθ' ὅλης τῆς εὐχαριστήσεως».

μαγειρεύοντες, τράπεζας παρατιθέμενοι, πλύοντες καί διαλευκαίνοντες τὰ αὐτῶν μηδέποτε διαλευκαθέντα, νοσοκομοῦντες αὐτούς...»⁴⁰

Τέλος, τήν πιό σημαντική ἀρπαγή καί καταστροφή ὑπέστη ἡ Μονή τό καλοκαίρι τοῦ 1849, ἐπί τῶν ἡμερῶν τῆς ἡγουμενίας τοῦ ἱερομονάχου Φλαβιανοῦ, ἀπό τό ληστή Ἰωάννη Βελέντζα.⁴¹ Ἀναφέρει σχετικά ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης: «Περί ὥραν 5 τῆς Πέμπτης 23 Ἰουλίου (1849)⁴², 40 λησταί εἰσελθόντες εἰς τήν Μονήν καί συλλαβόντες τοὺς μοναχοὺς ἐστρέβλουν καί ἐβασάνιζον αὐτούς, ἀνοίξαντες δέ τό δωμάτιον τοῦ ἀπόντος ἡγουμένου⁴³ ἔλαβον ὅ, τι εὗρον: Χρήματα, (4.363 δρχ.) πολύτιμα πράγματα, εἰκόνας βαρύτιμους, ἐνδύματα. Ἐπειτα ἀνενοχλήτως φορτώσαντες ἐπί ἡμιόνου τῆς Μονῆς, τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ δοκίμου μοναχοῦ Ἰωάννου Θηραίου, ἔφθασαν εἰς τόν ὄρμον Κεχρηάν, ὅπου περίμενον ἄλλοι ληστοπειραταί περί τοὺς 50 ἐν συνόλῳ».⁴⁴

Οἱ μοναχοί μέ ἀναφορά τους στό ὑπουργεῖο, γράφουν: «εἰσηλθόν ἐν τῇ μονῇ μέ τόν πλέον ἀγριόν καί ληστρικόν τρόπον στρεβλώνοντες κτυποῦντες καί τὰ λοιπά κακοποιοῦντες τοὺς μοναχοὺς καί τέλος ἐπειράθησαν νά ζεματίσουν αὐτούς μέ ἔλαιον, ἐπήραν ὅλα τὰ χρήματα, σταυροὺς χρυσοὺς καί ἀσημοζῶναρα καί ἄλλα καί αὐτὰ τὰ ἐργαλεῖα τῆς χειρουργικῆς». Τήν καταστροφική αὐτή ληστεία τῆς μονῆς ἔχει ὡς ὑπόθεση καί ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης στό διήγημα τοῦ *Νεράιδες*.⁴⁵

⁴⁰ Εὐαγγελίδης Τρύφων., *Ἡ νῆσος Σκιάθος καί αἱ περί αὐτήν νησίδες. Μελέτη τοπογραφικό - ἱστορική, μετὰ χάρτου τῆς νήσου καί εἰκόνων*, Ἐν Αθήναις, τυπογρ. Δ. Γ. Εὐστρατίου καί Δ. Δελή, 1913, 142.

⁴¹ Γιάννης Κολιόπουλος, *Ληστές, Ἡ κεντρική Ἑλλάδα στά μέσα τοῦ 19ου αἰ.* Ἐρμῆς, Αθήνα 1979, 53.

⁴² Λανθασμένα γράφει ὁ Εὐαγγελίδης ὅτι ἡ ληστεία ἐγίνε τόν Ἰούλιο. Σύμφωνα μέ τίς πηγές ἐγίνε τόν Ἰούνιο μήνα. Βλ. Ἀρχ. Ὑπ. Ἐξωτερ. 1849/55/1. Βλ. ἐπίσης τήν 435/26 Ἰουν. 1849 Ἀναφορά τοῦ Γραμματέως Λιμεν. Σκιάθου στό Ὑπ. Ναυτικῶν κ.λ.π. στοῦ Γ. Κολιοπουλου, *Ληστές ὁ.π.*, 337 σσημ 199.

⁴³ Κατά τόν Ἀλ. Μωραϊτίδη, ὁ ὁποῖος περιγράφει λεπτομερῶς τή ληστεία στό διήγημά του "Νεράιδες", ὁ ἡγούμενος μέ δέκα μοναχοὺς ἀπουσίαζε στό Μετόχι, (τόν Ἅγιο Ἰωάννη τό Θεολόγο δηλ) γιά νά θειαφίσουν τ' ἀμπέλια. Α. Μωραϊτίδης, *Τά διηγήματα*, ἐπιμ. Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ἐκδ. Γνώση καί Στιγμή, Αθήνα 1990, 219-287 255

⁴⁴. Εὐαγγελίδης, *Σκιάθος*, 87

⁴⁵ Μωραϊτίδης, *Τά διηγήματα*, ὁ.π., 255.

Αργότερα, οι συνεχείς δηώσεις, όπως εκείνη από τους Τουρκαλβανούς που περιγράφει ο ιερομόναχος Γρηγόριος, είχαν ως αποτέλεσμα την οικονομική εξασθένηση της Μονής, ή όποια σέ τέτοιες περιπτώσεις, για να κατορθώσει να υπερβεί τα προβλήματα, έφθανε στο σημείο να απολύσει, πάντα με την εύλογία του Έπισκόπου, Έγκυκλίους υπέρ βοήθειας της, τις γνωστές "Άπανταχούσες".⁴⁶ Μία από αυτές, την όποια απέλυσε ο τότε ήγούμενος, ιερομόναχος Γρηγόριος στους Ύδραίους, ύστερα από τα δεινά που υπέστη η Μονή από τους «κλέπτας και τάς φρεγάτας», δηλαδή τους πειρατές που λυμαίνονταν την περιοχή., δημοσιεύεται στο Παράρτημα. (Έγγρ. 8.2)

Όστόσο, εκτός των πειρατικών επιδρομών και των ληστών η Μονή είχε να αντιμετωπίσει κι άλλο ένα πρόβλημα, τό όποιο σχετιζόταν με την παρουσία των «πεγλιδίκων πλοίων και των φρεγάδων» που συχνά άραζαν στη Σκιάθο. Αυτό με παράπονο τό αναφέρει ο ήγούμενος του Εύαγγελισμού Γρηγόριος στον έπιφανή Ύδραίο Γεώργιο (Μ)Πέγη άνθρωπο του τότε Δραγουμάνου του Στόλου Κων. Ν. Μαυρογένη⁴⁷.

Άλλά και με την Ύδρα είχε σχέσεις πολλές η Μονή. Ίδιαίτερα με τό εκεί, επίσης κολλυβαδικό μοναστήρι, του Προφήτου Ήλίας⁴⁸.

Τήν κατάσταση που επικρατούσε τότε στη Μονή μαρτυρεί και η "Άπανταχούσα", που απέλυσε στις 25 Νοεμβρίου 1819 ο ήγούμενος

⁴⁶ Σωτ. Α. Βαρναλίδης, «Άνέκδοτος έγκύκλιος υπέρ βοήθειας του έν Βελεγράδοις ναού των Γεννεσιών της Θεοτόκου», *Γρηγόριος ο Παλαμάς*, 61 (1978)199 κ. έξ.

⁴⁷ Ο Κωνσταντίνος Μαυρογένης στις 24 Απριλίου του 1812 είχε στείλει στα νησιά Έγκύκλιο, με την όποια διέτασσε, κατόπιν όρισμού του Καπουδάν Πασά, να επανδρώσουν οι νησιώτες των Βορ. Σποράδων τή φρεγάδα που ναυπήγησαν οι Σκοπέλιτες, με σκοπό την καταδίωξη των πειρατών. Ν. Ίγγλέζης, *Τά Άρματωλίκια και ο Ήρωσ Νικοτζάρας*, Αθήνησι 1884, 39-41 βλ. και Κωνσταντίνος Καλλιανός, «Οί περιπέτειες των Πατέρων της Μονής του Εύαγγελισμού στη Σκιάθο τό α' μισό του 19ου αι., μέσ' από ανέκδοτες ή άθησαύριστες ειδήσεις» [ανέκδοτη εργασία].

⁴⁸ Για τή Μονή αυτή βλ. Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, *Ο Γέρων Ιερόθεος*, Αθήναι 2000, σελ. 159-183, όπου και αναλυτική βιβλιογραφία. Σημειώνω έδω πως τή Μονή αυτή την ίδρυσσε ο πολυς Γέρων Ιερόθεος, κτήτορας της έν λόγω Μονής και ένας από τους όνομαστούς Κολλυβάδες.

Φλαβιανός για τή συλλογή ἐλεῶν, ἀναφορικά μέ τήν ἀνασύσταση τοῦ Μοναστηριοῦ⁴⁹.

Ὅμως καί στά χρόνια τοῦ Ἀγῶνα ἀντιμετώπισε προβλήματα τό μοναστήρι «*παρά τῶν ἐνταῦθα παροικούντων ἀνημέρων καί ἀσπλάχνων Λαπίθων· ὁμοίως καί τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ Ληϊτομένων*», ὅπως ἀναφέρει στήν ἀχρονολόγητη ἀναφορά του πρὸς τό Ὑπουργεῖο τῆς Θρησκείας ὁ τότε ἡγούμενος Ἀλύπιος⁵⁰.

Μέ τήν Ἱερά Μονή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τήν περίοδο τοῦ ἀγῶνα ἔχει συνδεθεῖ καί τό ὄνομα τοῦ πειρατή-ἀγωνιστῆ Νικοτσάρα. Στό ρέμα τοῦ Λεχουνιοῦ, πού βρίσκεται παραπλεύρως τῆς ἱεράς μονῆς καί καταλήγει σ' ἓνα μικρό λιμανάκι, ἦταν τό ὀρμητήριο τοῦ περίφημου πειρατή Νικοτσάρα, τοῦ φόβου καί τοῦ τρόμου τοῦ Αἰγαίου, μέ πολλούς ἄνδρες στή δικαιοδοσία του. Αὐτά τὰ παλικάρια θέλησε ὁ πρῶτος ἡγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ ὄσιος Νήφων νά μύήσει στήν ἐπανάσταση, πράγμα πού ἐν πολλοῖς τό πέτυχε. Ἔτσι τὰ παλικάρια τοῦ Νικοτσάρα σταδιακὰ τόν ἐγκατέλειπαν καί προσέρχονταν στόν ὄσιο Νήφωνα καί ἐν συνέχειᾳ προσχωροῦσαν στήν ἐπανάσταση. Διαπιστώνοντας ὁ Νικοτσάρας ὅτι σιγά - σιγά ἔχανε τή δύναμή του, ἀποφάσισε νά σκοτώσει τόν ὄσιο. Ἐνα ἀπόγευμα μετέβη στό Μοναστήρι γι' αὐτό τό σκοπό καί ἀφοῦ εἰσήλθε ἀπό τή μισάνοιχτη πόρτα τοῦ ἡγουμενείου, ἀντίκρισε τό Νήφωνα νά διαβάζει ἓνα βιβλίο καί νά τόν περιβάλλει ἓνα ὑπέρλαμπρο φῶς. Φοβήθηκε καί ἔφυγε. Μετά ἀπό λίγο καιρό ἐπανῆλθε μέ τόν ἴδιο σκοπό καί μόλις εἰσήλθε στό ἡγουμενεῖο, γιά νά σκοτώσει τό Νήφωνα, παρέλυσε καί τυφλώθηκε. Ὁ ὄσιος Νήφων, ὡς καλοκάγαθος πού ἦταν,

⁴⁹ «Τό ἐδικόν μας κοινόβιον, τό ὁποῖον κινδυνεύει ἐρημωθῆναι ἀπό τά ὑπερβολικά κακά καί ζημίας, ὅπου ἐδοκιμάσαμεν ἀπό τοὺς Ἀλβανήτας ἤδη πρό χρόνων πέντε, οἱ ὁποῖοι ἀνηλεῶς μάς κατατυραννοῦσαν τέλος παντῶν ὕστερον δέν ἔλειψαν καί νά μάς σκλαβώνωσι καί διά ἐξαγοράν ἐδανείσθημεν ἔνθεν κακεῖθεν .εἰς χρέος βαρῦτατον καί ὑπέρογκον ὑποπέσαμεν» Ὁλόκληρο τό κείμενο τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ Φλαβιανοῦ βλ. Εὐαγγελίδης, Σκίαθος, 158-161 ἐδῶ βλ. 159.

⁵⁰ Τά ἔγγραφα αὐτά πρέπει νά ἔχουν συνταχθεῖ τό 1828, ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ Κυβερνήτη Καποδίστρια καί τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου τοῦ τμήματος τῶν Βορείων Σποράδων Ἀναστασίου Λόντου.

στεναχωρήθηκε πολύ πού είδε τό γενναίο Νικοτσάρα παράλυτο και τυφλό και άμέσως γονάτισε και προσευχήθηκε για τή συγχώρεση του πειρατή, πράγμα πού έγινε μετά από λίγες ήμέρες. Ό Νικοτσάρας θεώρησε θαύμα τό γεγονός, και, εγκαταλείποντας τήν πειρατεία, προσχώρησε στην επανάσταση, δίνοντας γενναίες μάχες έναντίον των Τούρκων. Έπεσε, ήρωικά μαχόμενος, στη μάχη του Λιτόχωρου σε ήλικία 33 ετών. Όλοι οι όπλαρχηγοί και τά παλικάρια του παρέστησαν στην ταφή του, πού έγινε, σύμφωνα με τήν επιθυμία του, στού Λεχουνιού τό ρέμα, στής Βαγγελίστρας τό Μοναστήρι τής Σκιάθου, όπως λένε και τά δημοτικά τραγούδια. Τόν έθαψαν μάλιστα με όλο τον όπλισμό του και όλη τήν περιούσια πού ήταν 40 μουλάρια (φορτώματα) χρυσάφι.

Οί σπουδαιότεροι ήγούμενοι τής μονής.

Από τής ιδρύσεώς της, μέχρι και σήμερα, στην Ίερά Μονή ήγουμένευσαν 32 ιερομόναχοι διάκονοι και μοναχοί. Οί σπουδαιότεροι ήγούμενοι τής μονής είναι κυρίως αυτοί πού ήγουμένευσαν μέχρι και τά μέσα του ΙΘ' αιώνα. Μερικοί έξ αυτών είναι: ό κτήτορας τής μονής όσιος Νήφων ό Χίος, ό δωρητής τής μεγάλης ακίνητης περιουσίας τής μονής Γρηγόριος Χατζησταμάτης ό Σκιάθιος, ό Φλαβιανός Ρίζος έξ Άρτης στενός φίλος του Κωνσταντίνου Οικονόμου του έξ Οικονόμων, ό ιερομόναχος Βικέντιος, του οποίου μεγάλη επιστολογραφία σώζεται στο άρχείο τής μονής, ό Άλύπιος Δημητριάδης άδελφός του διδασκάλου του Γένους Έπιφανίου Δημητριάδη και ήγούμενος κατά τήν επανάσταση του 1821, στενός φίλος του στρατηγού Καρατάσου, ό Κασσιανός έκ των πρώτων συνοδών του όσιου Νήφωνος, ό μαθητής του Γρηγορίου Σαράφη στη σχολή των Κυδωνιών Γρηγόριος Μήτας έκ Σκοπέλου, ό οποίος χρημάτισε και δάσκαλος στη Σκιάθο και τή Σκόπελο. Από τους νεότερους χρονολογικά ήγουμένους θα ξεχωρίσουμε τή μορφή του Σωφρονίου Κεχαγιόγλου από τή Ραιδεστό τής Θράκης, ό οποίος υπήρξε

σπουδαίος πνευματικός, καί κοιμήθηκε όσιακά τό 1936 στή μονή τιμίου Προδρόμου στή Σκόπελο.

Παραθέτουμε όνομαστικό - χρονολογικό κατάλογο τών ήγουμένων τής ιεράς μονής από ιδρύσεώς της μέχρι καί σήμερα⁵¹.

1. Νήφων, ιερομόναχος έκ Χίου 1794-1809.
2. Γρηγόριος Χατζησταμάτης, ιερομόναχος έκ Σιάθου 1809-1815.
3. Φλαβιανός Ρίζος, ιερομόναχος έξ Άρτης (Α' ήγουμενία) 1816-1820.
4. Βικέντιος, ιερομόναχος 1821.
5. Άλύπιος Δημητριάδης, ιερομόναχος έκ Σκιάθου 1822-1829.
6. Κασσιανός, ιερομόναχος έκ Σάμου 1830.
Φλαβιανός Ρίζος, ιερομόναχος έξ Άρτης (Β' ήγουμενία) 1830-1851.
7. Άμβρόσιος, ιερομόναχος έκ Πελοποννήσου, 1851-1856.
8. Γρηγόριος Μήτας, ιερομόναχος έκ Σκοπέλου 1857-1859.
9. Θεόφιλος Κουλμεντής, ιερομόναχος έκ Σκιάθου 1859-1869.
10. Νεόφυτος Κοιρανίδης, ιερομόναχος έκ Γλώσσης (Α' ήγουμενία) 1869-1870.
11. Μακάριος Φωτιάδης, ιερομόναχος έκ Σάμου 1870.
12. Δαμιανός Τζόρδιας, ιερομόναχος έκ Σκύρου 1870-1871.
Νεόφυτος Κοιρανίδης, ιερομόναχος έκ Γλώσσης (Β' ήγουμενία) 1871-1872.
13. Νικόλαος – Νικηφόρος Πρωτόπαπας- Παπανικολάου, ιερομόναχος έκ Σκιάθου, (Α' ήγουμενία) 1872-1873.
Μωϋσής Κοκκαλιάδης, ιερομόναχος έξ Ύδρας 1873.

---

⁵¹Φραγκούλας, *Σκιαθίτικα Α'* 216-217. πρβλ και Εὐαγγελίδης, *Σκιάθος* 154. Παρόμοιο κατάλογο παρουσιάζει καί ό Τρύφων Εὐαγγελίδης μέ πολλές παραλείψεις χωρίς νά έχει συμπεριλάβει τή για δεύτερη φορά ήγουμενία 4 ήγουμένων τής μονής ενώ παραλείπει νά περιλάβει άλλους 5 ήγουμένους τούς όποίους άγνοεί. Επίσης πληρέστερο κατάλογο ήγουμένων, πλην τοῦ Εὐαγγελίδη έχει καταρτίσει καί ό λόγιος Σκιαθίτης ιστορικός Ίω. Φραγκούλας μέ μερικές, χρονολογικές κυρίως, ατέλειες.

- Νικόλαος – Νικηφόρος Πρωτόπαπας- Παπανικολάου, ιερομόναχος ἐκ Σκιάθου⁵², (Β' ἡγουμενία) 1874-1878.
14. Γρηγόριος Σταματίου, ιερομόναχος ἐκ Σάμου 1878-1880.
15. Ἀντώνιος Τσάκωνας, μοναχός ἐκ Πύργου 1880-1887.
16. Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου, μοναχός ἐκ Ραιδεστοῦ (Α' ἡγουμενία) 1887-1889.
17. Κύριλλος Φωτίου, μοναχός ἐκ Σάμου 1889.
Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου, μοναχός ἐκ Ραιδεστοῦ (Β' ἡγουμενία) 1889-1892.
18. Ναθαναήλ Σιδέρης, ιερομόναχος ἐκ Λεωνιδίου 1892-1893.
19. Ἰωσήφ Καραμουσαλής, ιερομόναχος ἐκ Σκιάθου 1893-1894.
20. Γρηγόριος Ξενοφωντινός, ιερομόναχος ἐκ Βελίτσης Λαμίας (Α' ἡγουμενία) 1894-1896.
21. Διονύσιος Διαμαντής Πασούλης, ιερομόναχος ἐκ Γλώσσης 1896-1900.
22. Γρηγόριος Χαραλαμπίδης, ιερομόναχος ἐξ Αἰγίνης 1900-1903.
Γρηγόριος Ξενοφωντινός, ιερομόναχος ἐκ Βελίτσης Λαμίας (Β' ἡγουμενία) 1903-1907.
23. Διονύσιος Θεολογίτης, μοναχός ἐκ Σπάρτης 1907.
24. Γερμανός Παπάς, ιερομόναχος ἐκ Πλατάνου Ἄλμυροῦ 1907-1908.
25. Θεόφιλος Μπουσιόπουλος, ιερομόναχος ἐκ Τρικάλων (Α' ἡγουμενία) 1908-1909.
26. Βενέδικτος Παπανικολάου, ιερομόναχος ἐκ Πλατάνου Ἄλμυροῦ 1909-1911.
27. Ἀμβρόσιος Δήμου, ιερομόναχος ἐκ Κύμης 1911-1915.
28. Δαμιανός Παρίσης, ιερομόναχος ἐκ Σκιάθου (Α' ἡγουμενία) 1915-1916.

---

⁵² Ἦταν ἔγγαμος κληρικός, ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν στή Σκιάθο, καί, ὅταν χήρευσε, ἀποσύρθηκε στό μοναστήρι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Θεόφιλος Μπουσιόπουλος, ιερομόναχος ἐκ Τρικάλων (Β' ἡγουμενία) 1916-1920.

Δαμιανός Παρίσης, ιερομόναχος ἐκ Σκιάθου (Β' ἡγουμενία) 1921-1929.

29. Πολύκαρπος Χαδούλιας, μοναχός ἐκ Κύμης 1929-1957.

30. Γεράσιμος Ζούρας, ιερομόναχος ἐξ Ἀθηνῶν 1957- 1996.

31. Ἄγγελος Λύσσαρης, ιερομόναχος ἐκ Πελοποννήσου 1998-2010.

32. Ἰωσηφ Κατσουρας, ιερομόναχος ἐκ Σκιάθου 2010.

Τὰ κειμήλια τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

Στὸ Μοναστήρι τῆς Εὐαγγελίστριας φυλάσσεται ὡς σήμερα μεγάλος ἀριθμὸς ἱερῶν κειμηλίων, ἓνας πραγματικὸς ἱερός θησαυρός. Στὸ καθολικὸ (Ἱερός Ναός) τῆς Μόνης φυλάσσονται τὰ Ἱερά Λείψανα τῶν Ἁγίων: *Χαραλάμπους, Παντελεήμονος, Παρασκευῆς, Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, Εὐθυμίου, Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου, Πολυκάρπου Σμύρνης, Τρύφωνος, ἡ κνήμη τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου, Νήφωνος Κωνσταντινουπόλεως, Θεοκτίστης, Πολυδώρου, Κοσμᾶ τοῦ Ἀναργύρου, Ματρώνης τῆς Χιοπολίτιδος, Γεωργίου τοῦ Ἐφεσσίου, Δημητρίου τοῦ Πελοποννησίου, Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου, Ἰακώβου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου καὶ τῶν συμμαρτυρισάντων ἀγίων Πατέρων καὶ πολλῶν ἄλλων Ἁγίων. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐδωρήθησαν ἀπὸ τὸν Ναύαρχο Λάζαρο Κουντουριώτη τὸ 1823 σὲ ἀναγνώριση τῆς μεγάλης προσφορᾶς τῆς Μόνης στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ γένους⁵³.*

Στὴν βιβλιοθήκη ἔχουν ἀποθησαυριστεῖ πατριαρχικὰ μολυβδόβουλα, σιγίλια καὶ γράμματα, χειρόγραφα τῶν πέντε τελευταίων αἰώνων, ἔντυπα βιβλία τοῦ 17ου, 18ου καὶ τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐπιστολές τοῦ Ἁγίου Νικόδημου τοῦ Ἀγιορείτου, τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, καθὼς καὶ

⁵³ *Ἡ Ἱερά μονή Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Σκιάθου*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Σκιάθου, τουριστικὴ ἔκδοση, 8.

είκοσι έγγραφα που αναφέρονται στο Θεόφιλο Καΐρη⁵⁴ και πολλών άλλων. Υπάρχουν ακόμη 107 χειρόγραφα, εκ των οποίων τα περισσότερα είναι χάρτινα και έχουν γραφεί τους τέσσερις τελευταίους αιώνες. Από τα παλαιότερα βιβλία της μονής εξέχουσα θέση κατέχουν οι 16 τόμοι με κείμενα του Ίεροῦ Χρυσοστόμου και του Μεγάλου Βασιλείου, οι οποίοι χαρίστηκαν στη μονή από τον άγιο Μακάριο Νοταρά.

Το νέο μουσείο της μονής

Στο νέο μουσείο σκευοφυλάκιο της μονής που στεγάζεται στην πλήρως ανακαινισμένη νοτία πτέρυγα φυλάσσονται όσα από τα ιερά κειμήλια διασώθηκαν: Έπάργυρα άγια ποτήρια, δισκάρια, άρτοφόρια, λαβίδες, άργυροί και ξύλινοι σταυροί εύλογίας, έξαπτέρυγα, χειροποίητο και χειρόγραφο Ευαγγέλιο με χρυσό, άσίμι και πολύτιμους λίθους σπάνιας τέχνης του 1539, άλλοτε κτήμα του ήγουμένου της Κουνίστρας ιερομονάχου Δαμασκηνού, άλλα δυό Ευαγγέλια με στάχωση του 1785, θυμιατά, μυροδοχεία του 1755, επιτάφιοι, δικηροτρύκηρα, κηροπήγια κ.ά. Στο καθολικό και στο σκευοφυλάκιο φυλάσσεται μεγάλος αριθμός φορητών εικόνων του 9ου, 12ου και 16ου μέχρι και 19ου αιώνας, όπως "Ρόδον τό Άμάραντον", Άγιος Ίωάννης ο Πρόδρομος, Κοίμηση της Θεοτόκου, Παντοκράτωρ, Άγία Θεοκτίστη, Άγιος Γεώργιος ο έξ Ίωαννίνων κ.ά.⁵⁵.

Παλλιγενεσία

⁵⁴ Τόν Οκτώβριο του 1839 ήρθε στη μονή έξόριστος ο κληρικός και φιλόσοφος Θεόφιλος Καΐρης. Ο Καΐρης καταδικάστηκε από την Ίερά Σύνοδο για τίς κακόδοξες περι θεοσεβείας γνώμες του και προς μεταμέλεια του στάλθηκε στη Σκιάθο όπου και έμεινε για πέντε περίπου μήνες. Στο αρχείο της μονής σώζεται ολόκληρη σχεδόν ή άλληλογραφία του μεταξύ της Ίερας Συνόδου της Γραμματείας των Έκκλησιαστικων και του ήγουμένου της μονής ιερομονάχου Φλαβιανού. Στη μονή σώζεται επίσης και ή εύχαριστήρια έπιστολή του Καΐρη προς τη μονή στην οποία γράφει ότι «οί πατέρες της μονής δέν έλειψαν να τον αναπαύσουν εις όλα όχι ως αδελφόν αλλά και πολύ περισσότερον μάλιστα εις την δεινήν ασθένειάν του».

⁵⁵ Φραγκούλας, Σκιαθιτικά Α, 218.

**ΓΝΔΓΙΚΣΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 6ήμεοηπ ΓΚΔΡΟΜΗ [?]
ΠΟΜΠΗΙΑ, ΡΩΜΗ, ΒΑΣΙΚΑΝΟ, ΚΑΣΑΚΟΜΒΓ [?], ΣΙΒΟΛΙ
03/04/2012 ΑΘΗΝΑ – ΠΑΣΡΑ – ΜΠΑΡΙ**

[?]ογθέκηνςζε ζηεκ εκμνία, επηβίβαζε ζημ ιεςθμνείμ μαξ θαη ακαπώνεζε γηα ηεκ Πάηνα. Άθηλε, επηβίβαζε ζημ θαλάβη, ηαθημπίεζε ζηηξ θαμπίκεξ μαξ θαη απόπιμοξ γηα Ιπάνη.

04/04/2012 ΜΠΑΡΙ – ΠΟΜΠΗΙΑ – ΡΩΜΗ, Παμξοαμική νεμάγηση
Πνςηκή άθηλε ζημ ιημάκη ημο Ιπάνη θαη άμεζε ακαπώνηζε γηα ηεκ ανπαηημγηθό πώνμ ηεξ Πμμπείαξ. [?]οκάκηεζε με ηεκ ημπηηθό μαξ λεκαγό γηα λεκάγεζε ζηε κεθνή πόιε πμο ζάθηεθε θάηξ από ηεκ ποναθηςμέκε ιάβα ημο ΒΓΔΟΤΒΖΟΤ. [?]οκεπίδομμε γηα ηεκ Ρώμε. Σμ απόγεομα άθηλε ζηεκ «Αηώκηα Πόιε». Πακμναμηθή λεκάγεζε με ημ ιεςθμνείμ από ημ μεγαιμπνεπέξ Ημμζζαίμ, ηεκ Ανπαία Ρςμασθή Αγμνά, ημ Ηαπηηηώηημ θαη ημ ανπαίμ Ρςμασθό Πάκζεμκ ηεξ Ρώμεξ. Ιεηαθμνά ζημ λεκμδμπίμ, ηαθημπίεζε ζηα δςμάηηα θαη λεθμύναζε. Γηα ημ βνάδο ζαξ πνμηείκμομε μηα κοθηενηκή βόηηα με ηα πόδηα ζηεκ θαηδηά ηεξ πόιεξ ζε μηα από ηηξ μεγαιύηενεξ θαη επηβιεηηθόηενεξ πιαηείεξ με δηάθμνα μαγαδηά πμο ζθύδοκ από δςή θαη θίκεζε θαη ηε Πηάηζα Καβόκα έκα θμμρμηέπκεμα ημο Ιπανόθ. Δείπκμ ζημ λεκμδμπίμ. Δηακοθηένεοζε.

05/04/2012 ΡΩΜΗ – Ξεμάγηση πόληη

Πνςηκόξ εθθιεζηαζμόξ ζηεκ Ονζόδομλε εθθιεζία ηςκ Αγίςκ Θεμδώνςκ. [?]ηε ζοκέπεηα ζα ζοκεπίζμομε ηεκ λεκάγεζε ηεξ Ρώμεξ ζηε Πηάηζα Βεκέηζηα , ηε δηάζεμε Φμκηάκα Κηη Σνέβη, όπμο μπμνμύμε κα νίλμομε έκα κόμηζμα πμο θαηά ηεκ πανάδμζε ζα μαξ θένεη λακά πίζξ ζηε Ρώμε. Θίγμ πημ πένα βνίζθμκηηη ηα δηάζεμα ηζπακηθά ζθαιηά (Πηάηζα κηη [?]πάκηα) όπμο γίκκηηη μη πενίθεμεξ επηδειλεηξ μόδαξ. Θα πενάζμομε από ηε Βηα Ημκηόηη όπμο βνίζθμκηηη όμη μη δηάζεμηη μίθμη ορειήξ ναπηηηήξ. Γθει βνίζθεηηη θαη ημ πημ δηάζεμμ θαη παιηό θαθέ ηεξ πόιεξ πμο δεκ είκαη άμμ από ημ θαθέ Γθνέθμ. Θα δμύμε ηε Βία Ιπμνγθέδε γηα κα θαηαιήλμομε ζηε Πηάηζα Κηη Πόπμμ, όπμο βνίζθεηηη έκαξ από ημοξ δώδεθα Αηγοπηηηαθμύξ Οβείζθμοξ πμο οπάνπμοκ ζηε πόιε. Σμ απόγεομα ζα επηζεθεθμύμε ηε πενημηπή Σναζηέβελε ζηεκ άμε όπζε ημο πμηαμμό Σίβενη, μηα αοηόκμομε γςκηά ηεξ πόιεξ γεμάηε με γναθηθά δνμμάθηα θαη πιαηείεξ, με πμμιά εζηηηηόηηα, θάηη ζακ ηε δηθή μαξ Πιάθα. Ονγακςμέκμ δείπκμ με μμοζηηή. Γπηζηημθή ζημ λεκμδμπίμ. Δηακοθηένεοζε.

06/04/2012 ΡΩΜΗ – ΒΑΣΙΚΑΝΟ - ΚΑΣΑΚΟΜΒΓ [?] - ΣΙΒΟΛΙ

Ιεηά ημ πνςηκό ακαπώνεζε γηα κα επηζεθεθμύμε ηηξ Ηαηαθόμβεξ ημο Αγίμο Ηαμμζημο όπμο ζα δμύμε ηηξ θνύπηηεξ ηςκ Παπώκ, ηεκ θνύπηηε ηεξ Αγίαξ Ηαηηηίαξ, ημοξ ηάθμοξ ηςκ πνώηςκ

Υνηζηηακώκ θαη ημοξ δηαδνμόμοξ με ηα Ημομπηθμόηη ηςκ
ζοζηώκ. [?]ηε ζοκέπεηα ζα μεηαθενζμόμε ζημ ακελάνηηημ
Θναηίδημ ημο ΒΑΣΖΗΑΚΟΤ όπμο βνίζθηηη ε Βαζηηηθή ημο Αγίμο
Πέηημο (ε μεγαιύηηεε εθθηεζία ημο θόζμο). Θα λεκαγεζμόμε ζηεκ
εκθηεζία θαη ζα δμόμε ηε ζεζπέζηα θαηαζθεοή ημο Ιηπαήι Αγγέιμο

ηεκ πενίθεμε Πηηηά θα ηηκ ηενάζηηημ μπνμύηηηηκ άμβζκα ηημο Ιπενκίκη. Γπίζθερε ζηα μμοζεία ηημο Βαηηθακμύ όπμο ζα δμύμε ηηξ αίζμοζεξ ηζκ γιοπηώκ, ηζκ παιηώκ, ηζκ παπύνζκ ηζκ αοημθναηόνζκ θαη ζα θαηαιήλμομε ζηε δηάζεμε Ηαπεία [?]ηληίκα με ηηξ ημηημγναθίεξ ηημο Ραθαήι θαη ηημο Ιηπαήι Άγγεημο. Ακαπώνεζε γηα ημ Σίβμηη θαη ηεκ Villa D'Este, μία απτό ηηξ ζεμακηηθόηενεξ ακαγεκκεζηαθέξ βίεξ ζηεκ Ζηαιία, με ημοξ πενίθεμμοξ θήημοξ ηεξ με ηα 1000 ζηκηνηβάκηα θαη έδνα ηεξ οδνμγναθηηήξ σπενεζίαξ ηημο Πακεπηζηεμίμο ηεξ Ρώμεξ. [?]ημοξ θήημοξ ηεξ βίαιξ ζα απμιαύζμομε ημ ζηκηνηβάκη ηημο μμοζηημύ μνγάκμο με ημοξ θαηαννάθηεξ ηημο, ημ ζηκηνηβάκη ηεξ Ρώμεξ θαη ηημο Σίβμηη ημο επηημκηζκμύκ μεηαλύ ημοξ με ηηκ δηάδνμμμ ηζκ εθαηό ζηκηνηβακηώκ, ημ ζηκηνηβάκη ηεξ θμοθμοβάγηαξ θαη αοηό ηζκ δνάθηκ. Θα σπάνπηη πνόκμξ κα θαάκηε ακ ζίεηε έκα πενίπαημ ζημ μεζαηζκηθό Σίβμηη. Γπηζηημθηή ζημ λεκμδμπέημ, δείηκμ, δηακοθηένεοζε.

07/04/2012 ΡΩΜΗ – ΑΝΚΟΝΑ - ΠΑΣΡΑ

Πνζηκό θαη ακαπώνεζε απτό ημ λεκμδμπέημ με θαηεύζοκζε ημ ηημάκη ηεξ Ακθόκα. Άθηλε, ηαθημπμίεζε ζηηξ θαμπίκεξ μαξ θαη απτόημοξ γηα Πάηνα.

08/04/2012 ΠΑΣΡΑ – ΑΘΗΝΑ

Άθηλε ζηεκ Πάηνα θαη άμεζε ακαπώνεζε γηα Αζήκα. Ιεηαθμνά ζηεκ εκμνία. Σέημξ εθδνμμής.

Ε ζηηνά ηζκ λεκαγήζεζκ είκαη εκδεηηηηηή, μπμνεί κα αιιάλεη γηα ηεκ θαηύηενε δημνγάκςζε ηεξ εθδνμμής, πςνίξ κα παναηεηθζεί ηίημηα. **Η σύγχρονη ιστορία της μόνης**

«Δίκαιος ως φοίνιξ ανθήσει και ωσει κέδρος η εν τω Λιβάνω πληθυνθήσεται»...

Μετá την κοίμηση του μακαριστού ηγουμένου της Μόνης Ιερομόναχου π. Γερασίμου Ζούρα(†1996), ο οποίος επί 39 συναπτά έτη, διακόνησε τη μονή, το Μοναστήρι παρέμεινε δίχως ηγούμενο για δυο χρόνια με κίνδυνο ερήμωσεώς του. Ήδη με την εγκατάσταση του νέου ηγούμενου Ιερομόναχου π. Αγγέλου Λύσσαρη, το 1998 κατόπιν αποφάσεως του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χαλκίδος, Ιστιαίας και Βορείων Σποράδων κ.κ. Χρυσοστόμου, στο Μοναστήρι άρχισε μια νέα περίοδος δημιουργίας και προόδου. Από τις πρώτες κιόλας μέρες άρχισε η αναστήλωση και ο εξωραϊσμός του. Οι Σκιαθίτες το περιέβαλαν

όπως πάντοτε άλλωστε, με σεβασμό και πραγματική αγάπη. Κατά την τέλεση των ιερών ακολουθιών, πλήθος σκιαθιτών και προσκυνητών προσέρχονται στην ιερά μονή μεταξύ αυτών και πολλοί νέοι, με αποκορύφωση τη Μεγάλη Εβδομάδα και το Πάσχα, όπου κατά την ακολουθία της Αναστάσεως γίνεται η αφή του αγίου φωτός με τη μεταφορά του αγίου Φωτός από τον Πανάγιο Τάφο, το οποίο φτάνει στην ιερά μονή λίγες ώρες νωρίτερα με ειδικά ναυλωμένο αεροσκάφος από τα Ιεροσόλυμα, με έξοδα του φιλοχρίστου εφοπλιστού κ. Ανδρέα Ποταμιάνου προς ευλογία των πιστών. Χιλιάδες προσκυνητών συρρέουν επίσης τον Δεκαπενταύγουστο, όπου την παραμονή το βράδυ γίνεται η έξοδος του επιτάφιου της Παναγίας μέσα σε μια ατμόσφαιρα μοναδικής κατάνυξης, υπό την συγκινητική μελωδία των εγκωμίων της Θεοτόκου που ψάλλουν όλοι μαζί οι Σκιαθίτες. Ένα έθιμο που συναντάται μόνο σε λίγα μέρη της Ελλάδος⁵⁶. Κατά την διάρκεια των παρελθουσών ετών και επί ηγουμενίας του π. Αγγέλου Λύσσαρη έλαβαν χώρα στη μονή μια σειρά από μεγάλα αναστηλωτικά έργα. Επισκευάστηκαν το αρχονταρίκι, η νέα τράπεζα, η νέα εστία (μαγειρείο), η έκθεση, το λαογραφικό μουσείο, η βιβλιοθήκη, το σκευοφυλάκιο, τα παρεκκλήσια του Αγ. Ιωάννου και του Αγ. Δημητρίου, το κελλίο του ηγούμενου, η πλακόστρωση της ανατολικής αυλής, η αποχέτευση, οι δεξαμενές, η στέρνα, το καλντερίμι και ο ηλεκτροφωτισμός. Με την ακάματη φροντίδα του μακαριστού προηγούμενου π. Αγγέλου ολοκληρώθηκε επίσης η αναστήλωση της παλαιάς διώροφης τραπέζης⁵⁷, της εστίας (μαγειρείων), του μαγκιπέιου (ζυμωτήριου-

⁵⁶ Η συνήθεια αυτή αποτελεί καινοφάνεια για την ιερά μονή χωρίς να αποτελεί συνέχεια ενός κολλυβαδικού εθίμου όπως πολλοί νομίζουν. Είναι όμως ένα έθιμο που αγαπήθηκε από τους κατοίκους του νησιού και εφαρμόστηκε το πρώτον από το μακαριστό ηγούμενο π. Γεράσιμο ζούρα.

⁵⁷ Ο χρόνος ανελέητα καταρράκωσε τα κτήριά του και ανθρώπινα χέρια ασέβησαν πάνω στα ιερά του, αφήνοντάς το απογυμνωμένο και ζοφερό, κατοικητήριο νυχτερίδων και άλλων αλόγων ζώων. Ωστόσο, η πραγματική οικοδέσποινα του, η κυρία θεοτόκος, τις ώρες της ταπείνωσής του δεν το εγκατέλειψε αλλά μεσίτευσε για την εξ ερειπίων αναγέννησή του, διότι δεν ήταν θέλημα του Αγίου Θεού να αφανισθεί ο τόπος αυτός, όπου επί αιώνες είχε δοξασθεί το ευλογητό Ονομά Του. Για τα συγκεκριμένα κτίρια η εικόνα ήταν αποκαρδιωτική μιας και είχε καταρευσει η σκεπή και μέρος της τοιχοποιίας.

φούρνων), των κελιών, του ξενώνα, του βορδοναρείου (στάβλου), η πλακόστρωση της δυτικής αυλής, του παλαιού ελαιοτριβείου κ.λ.π.

Χάρη στο μεράκι και την αγάπη των φιλοτίμων πατέρων ανασυστάθηκε και ανανεώθηκε ένας πρότυπος αμπελώνας, ο κήπος και πλήθος οπωροφόρων δέντρων, καλλωπιστικών φυτών και λουλουδιών, που συμπλήρωσαν την ευχαριστιακή εικόνα του μοναχισμού προς την κτίση. Σήμερα εγκαταβιούν στην Ιερά Μονή τρεις πατέρες υπό την πνευματική καθοδήγηση του Πανοσιολογιωτάτου Αρχίμ. π. Ιωσήφ Κατσούρα Σκιαθίου, οι οποίοι με περισσό ζήλο έχουν επιδοθεί στο μεγάλο πράγματι έργο της συνέχισης της συντήρησης των κτιριακών εγκαταστάσεων αλλά και των σπανίων κειμηλίων της Μονής, με προσωπική και χειρονακτική εργασία, καθώς επίσης και με την ευγενική συνδρομή των φιλομόναχων προσκυνητών της Μονής. Φιλοδοξούν κατά Θεόν να αναδείξουν το Μοναστήρι φάρο πνευματικό, αντάξιο των παλαιών ημερών και του αρχαίου κάλλους των ιεροπρεπών κολλυβάδων. Ανάμεσα στα διακονήματα τους συγκαταλέγονται τα εργόχειρα που αφορούν την Παρασκευή του ντόπιου Αλιπιακού οίνου, καθώς και την χειροποίητη παρασκευή τοπικών γλυκισμάτων και λικέρ με προϊόντα που τις περισσότερες φορές παράγονται στα αγροκτήματα της μονής. Επιπροσθέτως η Ιερά Μονή συμμετέχει στο εν γένει ποιμαντικό έργο της Ιεράς Μητροπόλεως με τη διακονία του λόγου καθώς επίσης και με εκδόσεις ωφέλιμων και εποικοδομητικών πνευματικών βιβλίων. Στη πτέρυγα, όπου στεγάζεται το Αρχονταρίκι της Ιεράς Μονής, κάθε Κυριακή μετά τη θεία Λειτουργία προσφέρεται το παραδοσιακό Μοναστηριακό κέρασμα στους προσκυνητές της, που συρρέουν από πολλά σημεία της Ελλάδος ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες ενώ με την ευθύνη του νέου ηγουμένου π. Ιωσήφ γίνονται ομιλίες πνευματικού περιεχομένου που κυρίως αφορούν τους νέους του νησιού. Παράλληλα λαμβάνει χώρα η πατροπαράδοτη φιλοξενία των φιλακόλουθων προσκυνητών που προσέρχονται με ευλάβεια στις Ιερές Αγρυπνίες που τελούνται στην Μονή και στα ιερά

μετόχια. Τέλος το κάθε ιερό ενδιαίτημα δεν είναι μόνον τα κτίρια και η ιστορία. Είναι κυρίως η ζωντανή παρουσία του Ορθόδοξου Μοναχισμού στον σύγχρονο κόσμο. Ο μοναχισμός είναι η δόξα και το καύχημα της Εκκλησίας. Ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης έλεγε ότι στο σώμα του Χριστού, στην Εκκλησία, οι μοναχοί αποτελούν την κόμη της κεφαλής. Όπως η κόμη της κεφαλής αφ' ενός μεν αποτελείται από «νεκρές» τρίχες, αφ' ετέρου δε είναι η ομορφιά του ανθρώπου, έτσι και οι μοναχοί είναι οι νεκρωμένοι κατά κόσμον, αλλά συγχρόνως είναι η δόξα της Εκκλησίας. Η προσφορά του ορθόδοξου μοναχισμού από την γέννησή του έως σήμερα είναι τεράστια και σωτηριώδους σημασίας για όλον τον κόσμο. Διατηρεί κατά πρώτον λόγο ακέραια την μέθοδο θεραπείας και θεώσεως, και κατά δεύτερον λόγο αίρει με αυταπάρνηση και τον σταυρό της δογματικής ακριβείας. Επίσης, παρά την δριμύτατη κριτική των ανθρώπων, οι μοναχοί προσεύχονται αδιαλείπτως για την σωτηρία όλων των ανθρώπων. Ο Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης γράφει: «Ο κόσμος νομίζει πως οι μοναχοί είναι ανώφελο γένος. Έχουν όμως άδικο να σκέφτονται έτσι. Δεν ξέρουν πως ο μοναχός προσεύχεται για όλον τον κόσμο. Δεν βλέπουν τις προσευχές του και δεν γνωρίζουν με πόση ευσπλαχνία τις δέχεται ο Κύριος. Οι μοναχοί κάνουν μεγάλο πόλεμο με τα πάθη και γι' αυτόν τον αγώνα τους θα είναι μεγάλοι κοντά στο Θεό».

Οι ιερές ακολουθίες που τελούνται καθημερινά κατά το κολλυβαδικό Τυπικό, ο μυσταγωγικός χαρακτήρας του αρχαίου Ναού με τα κεριά στους πολυέλαιους, στιγμές υπέρτατης κατανύξεως και πνευματικής ανατάσεως κατά τις λατρευτικές ευκαιρίες. Η παρηγοριά και η ανακούφιση από το βάρος των πολλών πλημμελημάτων μας μέσα από το Μυστήριο της Μετανοίας, η φιλοξενία και η γεύση και του επίγειου άρτου στην Τράπεζα της Μονής, αλλά κυρίως και πάνω από όλα η ενατένιση του βλέμματος στον Ουρανό και η ζωντανή παρουσία της Παναγίας μας, που κάνει τόσο αισθητή την παρουσία της στην

καθημερινή ζωή της μονής, είναι στοιχεία που σαγηνεύουν κάθε προσκυνητή που σπάνια την επισκέπτεται μόνο μια φορά.